

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
Видавничо-поліграфічний інститут**

Кафедра графіки

«На правах рукопису»
УДК _____

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ С. В. Оляніна
«__» _____ 20__ р.

Магістерська дисертація

на здобуття ступеня магістра

**зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація»**

**на тему: Репринт та художнє оформлення праці Б. В. Валуєнка 1992 року
«Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги»**

Виконала: студентка II курсу магістратури, групи СГ-91мп
Піун Владислава Вадимівна _____

Науковий керівник:
доцент Пшеничний Ю. В. _____

Консультант розділу економіки:
ст. викладач Сірик М. В. _____

Консультант розділу ТПВ:
доцент Клименко Т. Є. _____

Рецензент:
Начальниця відділу промоції читання
ДУ «Український інститут книги»
Євдокимова А. А. _____

Засвідчую, що у цій магістерській дисертації немає
запозичень з праць інших авторів без відповідних
посилань.

Студент (-ка) _____
(підпис)

Київ – 2020 року

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Видавничо-поліграфічний інститут
Кафедра графіки

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) за освітньо-професійною програмою
Спеціальність (спеціалізація) – 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» («Образотворче мистецтво»)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ С. В.Оляніна

«__» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ
на магістерську дисертацію студенту
Піун Владіславі Вадимівні

1. Тема дисертації: Репринт та художнє оформлення праці Б. В. Валуєнка 1992 року «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги»
науковий керівник дисертації заслужений художник України, доцент Пшеничний Юрій Володимирович,
затверджені наказом по університету від «__» _____ 20__ р. № _____
2. Термін подання студентом дисертації _____
3. Об'єкт дослідження: художнє оформлення навчальної літератури у світі та Україні
4. Вихідні дані: формат 145x215 мм, 100 сторінок, тираж 1000 примірників, цифровий спосіб друку
5. Перелік завдань, які потрібно розробити : визначити теоретичні аспекти досліджуваного питання; провести літературний огляд, здійснити аналіз історичного досвіду та визначити сучасні тенденції предмета дослідження; визначити методичні підходи до вивчення проблеми та здійснити ґрунтовний аналіз предмета дослідження з використанням методичного інструментарію, сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо поліпшення предмета дослідження; здійснити художньо-технічне оформлення обраного видання.

6. Орієнтовний перелік графічного (ілюстративного) матеріалу : обкладинка з клапанами, титул, вступ, 22 основні розвороти, розворот із вихідними даними

7. Консультанти розділів дисертації

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
ТПВ	Клименко Т.Є		
Економіка	Сірик М.В		

8. Дата видачі завдання _____

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Термін виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	Науково-мистецьке дослідження	02.09.2020	Виконано
2	Розробка та затвердження макету видання	10.09.2020	Виконано
3	Створення оригіналів ілюстрацій	15.10.2020	Виконано
4	Верстка та правки	06.11.2020	Виконано
5	Розробка технології виготовлення видання	10.11.2020	Виконано
6	Друкарські процеси	21.11.2020	Виконано
7	Економічні розрахунки і висновки	06.12.2020	Виконано
8	Допуск магістерської дисертації до захисту на ЕК	17.12.2020	Виконано
9	Захист магістерської дисертації на засіданні ЕК	22.12.2020	Виконано

Студент

(підпис)

Піун В. В.

Науковий керівник дисертації

(підпис)

Пшеничний Ю. В.

РЕФЕРАТ

Для дипломної магістерської дисертації темою було обрано розробку художньо-технічного оформлення та репринт посібника Бориса Валуєнка «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги» 1992 року видання.

Це посібник, який комплексно та всебічно, системно висвітлює проблему зовнішнього оформлення книги, про чому в ньому охоплено не лише питання книжкової графіки, а й матеріально технічні можливості поліграфічного втілення художніх задумів. Це видання є золотою жилою для осіб, що шукають професійного розвитку у сфері дизайну книги та й дизайну загалом.

Дисертація складається з 5 розділів: дослідження становлення навчальної літератури та її особливості, проектування та художньо-технічне оформлення видання, його характеристика в технічному аспекті та економічному аспектах. Висновок подається до кожного розділу, а також є загальні висновки.

На меті дослідження була розробка дизайну навчального видання (макет, конструкція, колористичне вирішення) з урахуванням особливостей сприймання професійної інформації читачем.

Завданнями дослідження було: ознайомитися з історією та сучасними тенденціями оформлення навчальної літератури; дослідити особливості; проаналізувати попередні видання та аналоги видання; створити та реалізувати нове актуальне оформлення видання відповідно з обраною стилістикою та з урахуванням умов для впорядкування навчальної літератури.

Результатом дослідження стало створення макету цілісного видання посібника, в якому текст та ілюстративний матеріал гармонійно доповнюють одне одного. Розроблений варіант оформлення видання відрізняється

яскравістю, ритмічністю верстки та художнього оформлення. Вважаю поставлену мету досягнутою.

ABSTRACT

For the diploma master's dissertation the theme was the development of artistic and technical design and reprint of the manual by Borys Valuenko "Composition of the publication. The art of book exterior design "1992 edition.

This is a manual that comprehensively and comprehensively, systematically covers the problem of the external design of the book, which covers not only the issue of book graphics, but also the material and technical possibilities of printing the embodiment of artistic ideas. This publication is a golden home for people seeking professional development in the field of book design and design in general.

The dissertation consists of 5 sections: research of formation of the educational literature and its features, design and art and technical registration of the edition, its characteristic in the technical aspect and economic aspects. The conclusion is submitted to each section, and there are general conclusions.

The aim of the study was to develop the design of the educational publication (layout, design, color scheme) taking into account the peculiarities of the perception of professional information by the reader.

The objectives of the study were: to get acquainted with the history and current trends in the design of educational literature; explore the features; analyze previous editions and analogues of the edition; to create and implement a new current design of the publication in accordance with the chosen style and taking into account the conditions for organizing educational literature.

The result of the research was the creation of a layout of a complete edition of the manual, in which the text and illustrative material harmoniously complement each other. The developed version of the publication design differs in brightness, rhythmic layout and artistic design. I consider the set goal achieved.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	
1.1.Короткий історичний екскурс.....	12
1.2. Навчальна література. Поняття, характеристика та відмінні поняття...	26
1.3. Умови художнього та концептуального оформлення навчальної книги.....	29
1.4. Валуєнко. Роль в українському книготворенні.....	33
Висновки до розділу 1.....	36
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ І ПОЛІГРАФІЧНОГО ВИКОНАННЯ ВИДАНЬ, ВЗЯТИХ ЗА ОСНОВУ	
2.1. Загальна характеристика початкових даних для видань.....	36
2.2. Формат книги.....	38
2.4. Елементи зовнішнього оформлення видання.....	38
2.5. Елементи внутрішнього оформлення видання.....	40
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3 ПРОЄКТУВАННЯ І ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ НОВОГО ВИДАННЯ	
3.1. Загальна характеристика обраного варіанту оформлення.....	53
3.2. Обраний формат книги, елементи зовнішнього оформлення видання...	54
3.3. Елементи внутрішнього оформлення видання.....	58
Висновки до розділу 3.....	65
РОЗДІЛ 4 РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИДАННЯ	
4.1. Аналіз вихідних даних для видання.....	66
4.2. Розробка конструкції видання.....	70
4.3. Проектування комплексного технологічного процесу.....	71
4.4. Розрахункова частина.....	75
Висновки до розділу 4.....	77
РОЗДІЛ 5 ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОДУКЦІЇ	

5.1. Розрахунок кількісних показників.....	78
5.1.1. Підрахунок повністю заповнених текстом шпальт:.....	78
5.1.2. Підрахунок графічного матеріалу.....	78
5.1.3. Розрахунок обсягу видання в обліково-видавничих аркушах.....	78
5.2. Розрахунок авторського гонорару.....	79
5.3. Витрати на поліграфічне виконання.....	80
5.4. Вартість паперу, картону, палітурних та інших матеріалів.....	82
5.5. Загальновидавничі витрати.....	83
5.6. Розрахунок повної виробничої собівартості.....	83
5.7. Економічні показники.....	84
5.7.1. Кількісні показники.....	84
5.7.2. Фінансові показники.....	85
Висновки до розділу 5.....	85
ВИСНОВКИ.....	87

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

Значимість графічного дизайну як професійної діяльності в повсякденній українській дійсності з кожним роком зростає, спостерігається зростаючий попит на фахівців одного з його найбільш перспективних напрямків, а саме - книжкового дизайну.

Саме праці Валуєнка являють собою найяскравіші приклади професійної літератури мистецького, а саме книгознавчого середовища в Україні. Його дослідження будуть корисні як для освітнього середовища книжкової справи так і для студентів дизайнерів, викладачів.

Мета дослідження: створення новітнього друкованого видання через ознайомлення та переосмислення самої роботи Валуєнка. Осучаснити її, додати візуальні елементи, які відсутні у виданні.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати культурні, історичні чинники виникнення навчальної літератури;
- Прояснити специфіку видання;
- Проаналізувати попередні існуючі видання;
- Визначити методи сучасного оформлення історичної літератури;
- Створити новий дизайн видання, беручи до уваги сучасну стилістику.

Об'єкт дослідження: дизайн нового видання посібника.

Предмет дослідження: попереднє видання посібника Бориса Валуєнка «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги» та сучасний погляд на видання.

Методи дослідження

На етапі аналізу попереднього видання, використано метод порівняльного аналізу та вибору раціонального варіанту розробки макету.

Теоретична база дослідження. Було досліджено наукові твори ряду теоретиків з оформлення видань, побудови модульної сітки, типографіки, зокрема

Валуєнка Б. В., Адамова Є. Б., Ляхова В. Н., Хелберта А., Чіхольда Я., Самара Т.,
Лесняка В. І. та ін.

Новизна дослідження полягає у створенні дизайну навчального видання,
зважаючи на потреби і знання сучасного читача.

РОЗДІЛ 1

1.1 ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У різних країнах світу люди, залежачи від місця проживання та особливості місцевості використовували для книг найрізноманітніші матеріали. В Індії, наприклад, в кінці II тисячоліття до н.е. писали на пальмових листках, котрі потім обережно зшивали і вставляли в дерев'яну палітурку.

Скотарські племена Близького Сходу застосовували для письма оброблену шкіру тварин. У зв'язку з цим у світовій історії невелике місто Пергам прославилось винаходом пергаменту, на якому потім в різних країнах близько двох тисячоліть, тобто аж до кінця XVIII століття, писали книги багатьма мовами.

В Китаї до винаходу паперу для письма використовувався бамбук.

Найперші «книги» з'явилися понад п'ять тисяч років до нашої ери в Месопотамії, в ранній цивілізації в Шумері. Зазвичай для цього використовувалися глиняні таблички. До нашого часу збереглося безліч таких табличок з рекомендаціями про терміни і періоди посіву злаків, про способи запилення фінікових пальм для збільшення їх врожайності, про типи порід коней та ін.

Трохи пізніше - вже у III тисячолітті до н.е. з'явилися перші книги в Стародавньому Єгипті. Вони складалися з довгих сувоїв – склеєнних стрічок папірусу. У VII столітті до н.е. цей спосіб створення книг потрапив до Греції, потім в Рим. Але вже в II-I століттях до н.е. існували книги не тільки у вигляді сувоїв, але і в формі стопок окремих сторінок або з паперу, тканини, або пергаменту.

Вважається, що першою письмовою навчальною книгою в історії навчання була давньоєгипетська книга «Кеміта». В античному світі було створено велику кількість «навчальних книг», або «підручників», традиція їх написання збереглася і в середньовічній Європі. Одним з перших підручників, наближених до сучасного зразку, був «Світ чуттєвих речей в картинках» Яна Амоса Коменського, виданої в 1658 році. Цей великий педагог в XVII століття вперше запропонував розглядати підручник як інструмент масової освіти.

Вважається, що з тих часів навчальна книга почала ставати більш наповненою, складнішою, розвиватись. Розвиватись навіть зараз одночасно з розвитком суспільства, втілюючи в собі його основні досягнення, відповідаючи вимогам тієї чи іншої історичної епохи, особливостям культури. Саме в навчальній книзі укладений той найважливіший громадський досвід про оточуючу дійсність, який повинен з покоління до покоління.

Навчальна книга, або підручник-це зазвичай навчальні тексти, використовувані для цілеспрямованого, основного навчання, виховання і розвитку. Як особливий тип літератури, навчальна книга відокремила від наукової книги. Вона містить в собі зміст знань (основи теорій, законів, понять і явищ), світоглядних ідей, видів діяльності і моральності з урахуванням тієї чи іншої предметної області, що входить до преліку дисциплін, обов'язкових для загальної освіти учнів.

У Київській Русі постійно була присутня грамотність, особливо в князівських сім'ях. Деякі князі, наприклад Володимир Святославович, Ярослав Володимирович добре читали, писали, утримували державні, недержавні, домашні бібліотеки і вільно володіли кількома мовами. Відомо, що писемність на території Русі була відома ще в VI-VIII століттях. Про це свідчать знахідки на камені, бересті, дерев'яних вощених дощечках. Це ілюструє той факт, що грамотність існувала в Русі до прийняття християнства. Але назагал грамотність у більшості випадків була сімейною справою. Початок державному поширенню писемності, читання і використання навчальних книг для регулярного навчання підростаючого покоління в Київській Русі було започатковано в кінці IX століття.

Можна видзначити роль Остромирового Євангеліє. Відомо, що це одна з найвидатніших пам'яток письменства періоду України-Русі. Приблизно переписане у 1056–1057 роках.

Рис. 1.1.1. Мініатюра із зображенням євангеліста Луки

Розквіт і посилення держави стали причиною виникнення потреби освічених державних працівників, які здатні вести облік земель, запис історичних подій, а саме літописи, складати укази, підтримувати дипломатичні зв'язки з іншими державами. Все це звичайно сприяло створенню не лише базових елементарних шкіл грамотності, а й шкіл, в яких готували до цих державних служб дітей знаті і духівництва. Разом з цим виникла гостра необхідність обставити школи навчальними книгами рідною мовою для учнів. Тому на рішення цієї проблеми вплинула створена грецькими ченцями братами Кирилом і Мефодієм першої слов'янської азбуки в 863 році -спочатку «глаголиці», а потім «кирилиці».

Поява писемності слов'янською мовою було дуже важливою подією для жителів Русі, Болгарії та ряду регіонів Візантії, так як фактично аж до XII століття кирилиця була загальною, єдиною для всіх північних, східних і південних слов'ян. Прийняття християнства в 988 році, яке стало офіційною релігією в Русі, зумовило необхідність швидкого поширення освіти -грамотності, писемної культури, швидкого читання та рахунку і, головне, відкриття нового світосприйняття. Мається на увазі, що замість існуючого язичництва багатобожжя люди повинні були навернутись у християнське вчення. Виникнення слов'янської писемності помітно прискорило розвиток освіти в Русі. Відомим фактом є те, що початок

шкільного навчання в Київській Русі поклав князь Володимир Великий, який розпочавши свої реформи 988 році ініціював створення появи перших шкіл елементарної грамотності для дітей. Навчання в них велось рідною мовою, навчали читання, письма, основам християнського віровчення та рахунку. Після становлення князем Ярослав Мудрий (син князя Володимира) під час свого правління розширив коло людей, які навчалися грамоті, наказавши священникам вчити людей. У цій школі навчалися діти мирян і священників. Це була школа, яка давала серйозну в ті часи освіту, так як готувала людей до церковної або державницької діяльності.

У такій школі поряд з богослов'ям вивчалися філософія, риторика, граматики, знайомилися з історичними, географічними природничими вченнями. Зазвичай всі загальноосвітні школи в Русі сдревнейших часів і до кінця XVIII століття створювалися при монастирях або в церквах при будинках священників. Зазвичай вчителями в таких школах були духівники і монахи як найбільш грамотні люди, здатні читати і пояснювати учням зміст навчальних книг. Школи були не тільки навчальними установами, а й центрами культури, в них робилися переклади праць візантійських авторів, переписуючи рукописи. Тому, завдяки цьому з'явилася велика кількість перекладної літератури з грецької на слов'янську мову, релігійного, світського і навчального змісту.

При соборах і монастирях і у знатних людей виникли перші бібліотеки рукописних книг. Розглянемо, як саме використовували навчальні книги на ранніх етапах становлення і розвитку школи. Перше, що потрібно озвучити, - те, що всі перші навчальні книги, застосовані в навчанні дітей, були рукописними і створеними грецькою та слов'янською. Також відомо, що навчальною книжкою в школах міст Русі була Біблія та її окремі частини: Євангеліє частина з книг Старого Завіту - Псалтир. За допомогою цих рукописних книг з старозавітним вмістом учням необхідно було розповісти про те, як влаштований світ - Земля, Всесвіт; як з'явився живий світ на Землі і як влаштована природа; пояснити учням цілі і мудрість Творця в появі живої природи з різноманітністю форм, красою і багатством. Псалтир слугував за універсальну навчальну книгу.

Починаючи з XI століття на Русі в навчанні, поряд з Псалтирем і Євангеліє, стали використовуватись інші рукописні видання, в більшості випадків, надходячи з Візантії, - абетки, ізборники. Вони служили навчальними книгами, і книгами для читання, при самостійному навчанні і в якості додаткової літератури в школі.

Всі вони представляли собою рукописні книги, створені із запозиченням різних відомостей з творів інших авторів. Фактично вони представляли рукописні книги типу хрестоматій чи давньоруських енциклопедичних словників, в яких за алфавітом викладались різноманітні відомості про все. Тобто вони включали в себе різноманітний матеріал з багатьох галузей знань-мовознавства, історії, географії, математики, астрономії, поезики, ботаніки, зоології, медицини та ін. Але всі ці судження були оброблені в християнському дусі і викладені як керівництво в якості коментаря до тексту Священного Писання.

Джерелами відомостей, наприклад, натуралістичних, представлених в цих рукописних книгах, служили зазвичай праці Аристотеля (IVст до н.е.), Плінія Старшого (Iвек) і книги: «Фізіолог» (II-IIIст, автор невідомий), «Християнська топографія» . Ізборники почали з'являтися в Русі в XI столітті. Це були збірники, куди записували притчі, повчання, описи історичних подій, загадки-завдання, спостереження за зоряним небом, погодними явищами і оточуючим світом, запозичені з більш древніх філософсько-церковних і античних писань.

Тут слід назвати два, найвідоміших та найзатребуваніших - це «Ізборник Святослава 1073 року» та «Ізборник Святослава 1076 року».

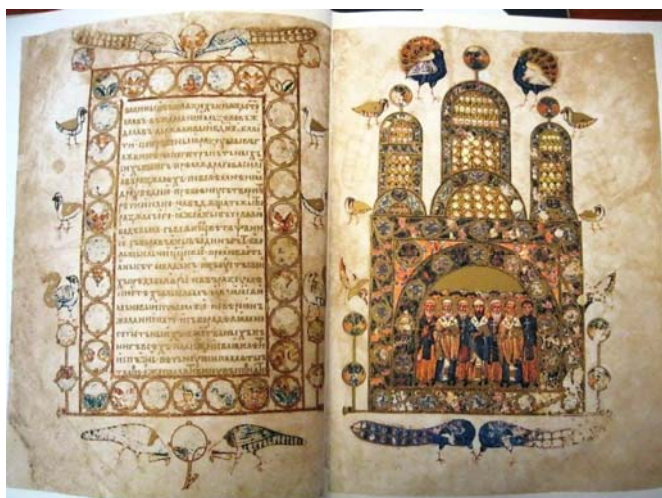

Рис. 1.1.2. Ізборник Святослава 1073 р., арк. 250 зворот.

Вони були складені на прохання великого князя Святослава -сина Ярослава Мудрого. Літописець зазначає любов Святослава до книг, у нього була велика бібліотека, для нього переписувалось та перекладалось багато болгарських, грецьких і візантійських рукописів. За його замовлення були створені два Ізборники. Кожен з них фактично був у вигляді хрестоматії або енциклопедії. Він містить характерні для раннього середньовіччя витримки зі Старого Завіту: Псалтиря та тлумачень біблійних відомостей до різних нагод з повсякденного життя людей.

В «Ізборнику 1073 року», як в хрестоматії або енциклопедії, міститься загальний перелік виписок з Біблії і книг творів авторитетних візантійських богословів. У цих статтях викладено матеріал про християнської моральності і світосприйняття, коротко представлений матеріал арістотелівського вчення про 10 категоріях. Досить докладно дані пояснення про людину, про проблему співвідношення суцього, природи (єство) і особи. Це добре видно з окремих цитатах. Усього в Ізборнику міститься більше 380 статей, що належали 25 авторам.

Тематика статей Ізборника охоплює широке коло питань. У ньому є статті з астрономії та філософії природи, математики і фізики, зоології та ботаніки, граматики і поетики, історії, етики; в ньому також надано роз'яснення щодо окремих положень Старого і Нового Завітів, наводяться характерні для раннього середньовіччя тлумачення до різних нагод з повсякденного життя. Наприклад зокрема заходів, одне з них: «Оже ти собі не любо, то того і другу не твори»

Також в Ізборнику є статті про значенні лісу, рослин, тварин, про мінерали. Наприклад, в статті «Про 12 каменях» дається їх опис і наводяться відомості про їх чудесних цілющих властивостях. Загальний зміст Ізборника 1073го мав повчальну мету, не ставлячи завдань художніх, хоча в окремих розділах, як зауважують сучасні вчені, показана широко розроблена художня система емоційного впливу на читача-слухача у вигляді римованих текстів. Відзначається їх гуманістичний характер викладу: Багато з них пов'язані зі світом природи, з землеробською працею і з моральністю людини. Але статті Ізборника Святослава 1073 року мали

насамперед просвітницьку мету. В епоху, коли Ізборник отримав популярність, його статті виконували важливу ідеологічну і суспільну функцію, сприяючи подоланню язичницького світогляду та утвердження християнських поглядів. Крім того, використання в змісті збірки настільки різноманітних творів впливало на розвиток інтересу до світоглядної світової літератури, до праць різних авторів, вчило мудрості. Наприклад, «на науку» мудрості призначалися статті про відмінності «сущого» і «природи», про «рух» і «спокій»; статті, викладали деякі філософські положення з книг Аристотеля.

«Ізборник 1073 року» -це одна з найбільших за обсягом давньоруських рукописних книг, вона являє собою високохудожній пам'ятник книжкового мистецтва. Ця книга була прекрасно оформлена. Викладена на 266 аркушах коштовного пергаменту, з художнім малюнком на титульній сторінці, вона проілюстрована 5 чудовими мініатюрами, в тому числі зображення самого Святослава і його князівської родини.

Рис. 1.1.3. Ізборник Святослава 1073 р

Окрім того, книга прикрашена малюнками знаків зодіаку, а також красивими кольоровими заставками і ініціалами візантійського стилю.

Рис. 1.1.4. Ізборник Святослава 1073 р.

Як зразок і частково як джерело він вплинув на створення «Ізборника 1076 року», на інші ізборники XIII-XV століття та послугував пізніше оригіналом для багатьох рукописів. «Ізборник Святослава 1076 року» особливо широко використовувався в навчанні книжковому. Він істотно відрізнявся від «Ізборника 1073 року» - був більш скромний в оформленні, викладений на більш дешевому пергаменті і відкривався читачу не подякою Святославу, як в «Ізборнику 1073», а словом якогось ченця про читання книг, тобто словами про корисність читання і рекомендаціями деяких методів навчання в давньоруської школі. Після вступу далі йдуть статті, де викладають загальні християнські моральні норми поведінки людей і деякі правила на різні випадки життя, за матеріалами, запозиченими у різних авторів. В Ізборнику також була викладена старозавітна історія створення світу і наведено багато відомостей з природознавства: про сонце, місяць, зірки, про різних тварин і рослин, але багато що подано в далеко не науковому, а дещо фантастичному вигляді. Причому всі натуралістичні факти зіставляються з людськими чеснотами або пороками, і звідси робляться повчальні висновки.

Зміст збірника полягає не лише в тлумаченні біблійних текстів, а спрямоване на моральне виховання людини, на прилучення її до гуманістичної норми справедливості, моралі, на викриття вад і єресей. Тому велике місце в Ізборнику займає питання-відповідь діалогічний жанр, жанр учительного слова - поучення і приклади викривального характеру.

Всі ці тексти підкріплюються авторитетом авторів. Як і в першому Ізборнику, в «Ізборнику 1076» міститься багато статей візантійських авторів, уривків з житевої літератури та з біблійних книг. В ньому було менше богословських повчань і не дуже повчально відзначалася сила «Творця». Тому все це свідчить, що упорядник «Ізборника Святослава 1076 року» - древньоруський книжник - придавав внесеним в книгу текстам помітну стилістичну та мовну правки, позбавляючи їх чернечого твердості і строгості в дотриманні моральних норм переписувачів, вводячи в текст слова і вирази, прислів'я і приказки, що відображають побут того часу. У XIV-XV століття їх місце зайняли іноземні (переважно Візантійській) перекладні рукописні книги. Серед них: «Бесіди на Шестоднев» Василя Великого, «Фізіолог», «Розумна Палея» та інші.

Рис. 1.1.5. Шестоднев від Йоана Екзарха XVст,

Як бачимо, до початку XIII століття в Київській Русі вже існувала загальноосвітня школа з визначеним набором повчальних книг. Швидка і успішно реалізовувана освітня і виховна функція діяльності перших шкіл в Київській Русі була прийнята сприйнятливими до навчання людьми.

Вже в X-XI століттях писемність проникла в усі верстви населення і була розповсюдженою явищем в Київській Русі. Все це сприяло формуванню ідентичності населення різних земель об'єднаних в одну спільну державу зі своїми спільними цінностями, що особливо проявилось в період татаро-монгольських нашеств'їв у XIV-XVI століттях.

Підводячи підсумки до вищесказаного, можна підкреслити, що успішне здійснення навчання книгами на території Київської Русі визначалося цілим рядом, ставшихся тоді історичних умов: привнесення освіти разом з християнством; в силу економічних і релігійних зв'язків освіта прийшло з Візантії; відсутність національного досвіду державної використання навчальних книг рідною мовою для навчання і виховання і, нарешті, реалізація освіти в умовах боротьби нової релігії з язичництвом. Все це давало підстави для перспективи подальшого самостійного розвитку вітчизняної школи і енавчальних книг.

Суттєвим поштовхом в друкарстві, в межах сучасної України, став 1572 рік, коли польський сейм дав змогу дітям українських міщан, магнатів, поміщиків навчатися українською мовою, тож для цього потрібні були підручники, виданням яких і почали активно опікуватися братства. Видрукований Іваном Федоровим 15 червня 1578 року «Буквар» в Острозі — перша книжка нелітургійного та нецерковного характеру, яка містила просвітницькі тексти староболгарською мовою, азбуки грецькі, церковнослов'янські. | 1 |

Рис. 1.1.6 Буквар Івана Федоровича, Львів, 1574 р.

Тим часом у Європі на початку XV століття німецький типограф Йоган Гутенберг стає першодрукачем та вперше починає використовувати для друку типографський станок з металевими рухаючими літерами, що дозволяло отримати значно видбитків одного і того ж тексту, що не абияк вплинуло на розповсюдження книжок та на освітній процес. Також можна взяти до уваги той факт, що передрукований текст був грамотнішим, адже механічна реалізація книг виключала людський фактор – помилки через монотонне переписування, охайне оформлення та швидкість.

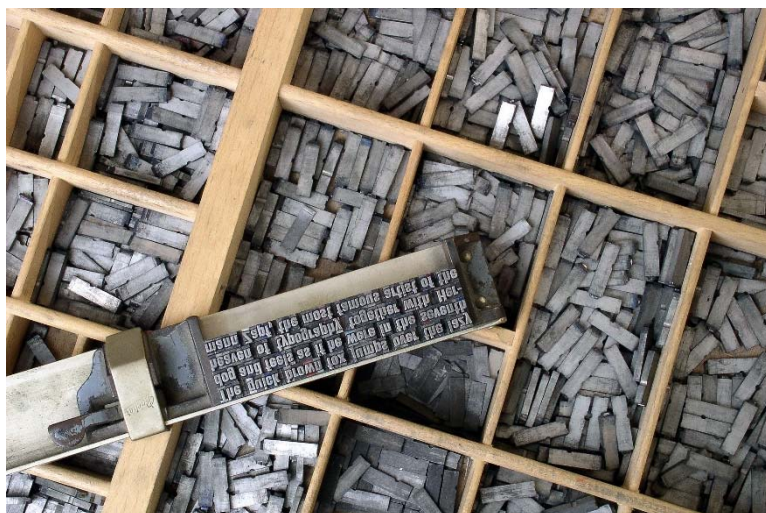

Рис. 1.1.7 Ручний друкарський верстат та рухомі металеві літери Гутенберга

В той же час найпопулярнішими українськими друкарнями стали Львівська братська, створена 1573 року, у 1560 році Острозька, ну і Києво-Печерська 1606-му та Почаївська у 1618-му. За майже двісті років, а саме у 1805 Харківська університетська друкарня, за перші 25 років друкує 300 книг стає центром друкарства.

Пізніше до навчального видання долучилися П. Куліш (за 1860-1862 39 випусків «Сільської бібліотеки»). В той час як у Львові І. Франко видав серію книг «Літературно-наукової бібліотеки, де видавничою діяльністю займалися «Народний дім», «Ставропігійський інститут», «Галицько-руська матиця». Наприкінці 19-го — на початку 20-го ст. у Києві відомими видавцями були І. Самоненко, Л. Ідзиковський, О. Череповський, в Одесі — Ю. Фесенко.

Також варто згадати про Якова Оренштайна, що за власні кошти заснував у Коломиї, а пізніше у Берліні видавництво «Українська накладня». Видавництво публікувало шкільні підручники, літературу для дітей та юнацтва, популяризуючи українську книгу.

У 1805 р. Керівництво перейшло до друкарні Харківського університету, яка видала близько 300 книг за перші 25 років. У Києві відомими видавцями були І. Самоненко, Л. Ідзиковський, О. Череповський, а в Одесі - Ю. Фесенко. Варто також відзначити єврея Якова Оренштейна, який на власні кошти заснував видавництво "Українська партія" на початку 20 століття в Коломиї, а згодом і в Берліні. Видавництво друкувало ілюстровані твори українських класиків та сучасних письменників, шкільні підручники, літературу для дітей та юнацтва.

На початку 1800-х років відбувся перехід до парових друкарських верстатів. На той час її швидкість друку була 1100 аркушів на годину, але не більше 2000 символів одночасно.

Якщо дуже скорочено спробувати пояснити період починаючи з XV століття і до XIX століття, то основні сили друкарства були витрачені на вдосконалення

друкарських машин, що супроводжувався прийняття свободи слова, поступово знижуючи рівень цензури . А вже до середини 20 століття виробництво книг у Європі перевищило позначку в 200 тисяч назв на рік.

Без перебільшення можна сказати, що винахід друкарства по праву посідає своє місце в списку головних сучасних проривів людської думки. Становляючи за своїм змістом ознаки винаходу загально технічного, або навіть технологічного, друкарство стало каталізатором людського прогресу, визначивши розвиток цивілізації тисячоліття. Людство йшло довгою тернистою стежкою до винайдення друкованого верстата, історія створення друкованої книги не була швидкою та легкою та за різних причин виявилася розірваною п'ятьма століттями забуття. Досить довгий проміжок часу людська пам'ять була єдиним засобом збереження та передачі загального досвіду, інформації , які передавались з вуст в уста. Можна впевнено підсумувати, що друк було винайдено два рази: в 900-х роках н.е. в Китаї, а потім в XV ст в Західній Європі. Найсуттєвіший переломний момент в історії книги - це звичайно винайдення Гутенбергом друку. Тому саме це можна вважати кінцем книги середньовічної та початком книги Нового часу.

Кінець XVIII — початок XIX століття – головною передумовою виникнення нової літератури стає завершення процесу ліквідації ознак державності України. Впроваджується кріпацтво, знищується освіта в Україні, "Буквар" під заборонаю, російська мова використовується у всіх навчальних закладах.

Передумовою подальшого розвитку друкарства стало винайдення літографії і плоскодрукарської машини. В Україні перші літографічні майстерні відкрито 1822 (Львів) і 1823 (Чернігів), плоскодрукарські машини стали використовувати з серед.

19 ст. Цікавим фактом також є те, що на Росії, щоб обійти цензурні заборони, доводилося просвітні видання випускати у світ під виглядом художньої літератури Так діяв, зокрема, Б.Грінченко, який випустив у Харкові й Чернігові (з 1894) низку популярних книг для народу, а також твори Т.Шевченка, П.А.Грабовського і власні. Аналогічну діяльність вело Харківське вид-во на чолі з Г.Хоткевичем.

Поява друкарень у провінційних містах створювала умови для розгортання і в них видавничої діяльності.

Коли Валуєвський циркуляр і Емський акт фактично втратили юридичну силу (революція 1905-1907рр), книги, газети й журнали, що забороняли за їхній зміст, стало можливим.

У роки Першої світової війни друкарство на українських землях різко скоротилося. В Росії випуск книг українською мовою знову, за дуже незначними винятками, опинився під заборonoю. Одночасно пошавилося видання політ. публікацій на укр. теми поза межами України. Небувалий за розмахом спалах укр. книговидання припадає на роки боротьби за державність України. Кількість українських видавництв зростала. Розвивалися як громадські, так і приватні видавничі підприємства, виникали книгарні й бібліотеки.

В УСРР книговидання було централізоване й підпорядковане державі і, в остаточному підсумку, опинилося під партійним контролем.

Від 1930-х рр., одночасно з розгромом "українізації" посилилися політика централізації видавничої справи та цензурний контроль. Жертвами терору стали діячі українського книговидання. Багато видань., готових до друку, було заборонено, знищено й цілі тиражі надрукованих книг (неповний список знищених академічних видань з українознавства та інших наук). Уся українська навчальна література та і будь-яка взагалі українська література видавалась підпільно та ризикуючи життям. Однак, видавнича діяльність продовжувалася далі в українській діаспорі (країни Європи, США, Канада).

По закінченню війни випуск підручників було зосереджено у вид-ві "Радянська школа". Видавничу діяльність вищих шкіл звели до мінімуму, поставивши її під подвійний контроль Держкомвидаву і Мін-ва вищої освіти. Книговидання здійснювалося відповідно до річних тематичних планів, які затверджувалися партійними інстанціями.

1960 - 1980 рр. виходять два видання "Української радянської енциклопедії", Шевченківський словник, "Історія міст і сіл Української РСР" , "Історія українського мистецтва" , збір. тв. І.Франка , Лесі Українки , які, однак, були далекі від повноти і частково спотворені цензурою.

Найважливішим наслідком здобуття Україною незалежності стало розкріпачення книговидавництва, реальне, – попри прикрі винятки, – скасування цензурних обмежень. У перші роки незалежності державні видавництва розгорнулись значними тиражами творів класичної літератури, які раніше були заборонені, а також діаспорних авторів. [1]

1.2 Навчальна література. Поняття, характеристика та відмінні ознаки

Навчальна література включає в себе сукупність текстових творів, предметом яких є та чи інша конкретна навчальна дисципліна. Загальне цільове призначення навчальних видань - бути засобом навчання і виховання. Характеристики та кваліфікації навчальної літератури чітко визначено тією системою освіти, для якої вони призначаються. Рисою, визначальною для навчальної літератури, є організований характер підготовки, затвердження, видання і поширення навчальних видань.

Порядок підготовки і видання навчальної літератури, підручників видання точно визначене спеціальними документами. Реформа загальноосвітньої і професійної школи продиктувала необхідність чітко зафіксувати основні вимоги до навчальних видань. Центром створення навчальних книг є видавництво. Його робота узгоджується з міністерствами вищої і середньої спеціальної освіти, міністерствами освіти, програмно-методичними управліннями міністерств і відомств, науково-педагогічними дослідними інститутами. Видавництво, яке працює з автором або авторським колективом над створенням навчальної книги, представляє програмно-методичному керівництву міністерства для затвердження кандидатури авторів, для майбутніх видань. Порядок рецензування та рецензенти також затверджуються міністерством.

Конструювання навчальної книги з метою створення типових проектів серійних видань - найважливіше завдання всіх організацій і підприємств, що випускають навчальну літературу.

Друга класифікаційна ознака - форма освіти: загальна, спеціальна та їх різні ступені. Цей фактор також впливає на відбір матеріалу і його організацію. Не

можна не враховувати при класифікації навчальних видань характер навчального предмета.

Розрізняють навчальні видання загальноосвітні, загальнотеоретичні, загальнотехнічні, загальногуманітарні та іншим цикли. Всередині цих циклів навчальні видання мають якусь спільність, обумовлену саме характером навчального предмета.

І, нарешті, четверта класифікаційна ознака, пов'язана з особливостями навчальних завдань, що вирішуються даними виданнями. Прийнято розрізняти програмно-методичні, навчальні та допоміжні види навчальних видань. Програмно-методичні видання - видання, що визначають цілі та сферу дії навчального процесу. Вони містять матеріали з методики викладання навчальної дисципліни або за методикою виховання. За характером інформації виділяються два ряди програмно-методичних видань. До перших відносяться програми (типові, тимчасові, «робочі») - видання, що визначають зміст і обсяг знань, умінь, навичок, що підлягають обов'язковому засвоєнню по даній навчальній дисципліні. У програмі розкривається зміст розділів і тем з розподілом їх за роками навчання. Навчальна програма супроводжується пояснювальною запискою, конкретизує завдання навчання даного предмета, послідовність вивчення матеріалу, особливості методів і організації форм навчання, зв'язок з викладанням інших дисциплін.

Другий ряд складають навчально-методичні видання - методичні вказівки, методичні керівництва, що містять матеріали з методики викладання навчальної дисципліни, методичні листи і т.д. Це видання, що регламентує, нормує процес навчання. Вони виконують і навчальну функцію, дають викладачам і учням методичне керівництво з освоєння навчальної дисципліни. Навчальні видання - це підручники, навчальні посібники, конспекти лекцій тощо. Їх призначення полягає у виконанні навчальної завдання перш за все. Вони покликані допомогти опанувати навчальну дисципліну.

До допоміжних навчальних видань відносять хрестоматії, практикуми, збірники завдань, вправ, атласи, збірники креслень, видання для позакласного читання і т.д.

Вони служать для закріплення, поглиблення і розширення знань, отриманих з навчальних видань. У них проводиться послідовна орієнтація на вироблення практичних навичок, професійного мислення. Допоміжні видання вирішують завдання навчання, виховання і розвитку творчих здібностей, так само, як і інші види навчальних видань.

Терміни, що визначають три різновиди навчальних видань, підкреслюють їх основну специфічну функцію, обумовлену характером навчальних завдань. Всі вони відносяться до навчальної літератури і несуть в собі її типологічні риси. Прийнята класифікація навчальних видань дещо умовна. Так, основні підвиди - підручники, навчальні посібники, практикуми, програми, методичні посібники - ми знаходимо в усіх типах шкіл, хоча навчальний заклад, для якого призначене те чи інше видання, багато в чому впливає на його специфіку. Угрупування навчальних видань по різновидам дозволяє виробити чіткі критерії оцінки навчальних видань, створити універсальну схему їх редакторського аналізу, виявити типологічні характеристики навчальної літератури в цілому.

У сучасній книжковій справі прийнятий функціональний підхід до вивчення специфіки видів літератури. Той чи інший твір навчальної літератури має розглядатися як цілісна система, всі компоненти якої пов'язані і зумовлені єдиним функціональним принципом.

Ознака, в найбільшій мірі виявляє специфіку літератури, - цільове призначення. Цільове призначення навчальних видань - бути засобом навчання, виховання і розвитку творчих здібностей учнів.

Завдання навчальних видань не просто передати учням комплекс знань, відповідних навчальній програмі, але й забезпечувати в процесі навчання гармонійну єдність трьох функцій: навчання, виховання, розвиток. Необхідно чітко уявляти собі зміст кожної з цих функцій, зрозуміти підручники. Зміст освіти, в першу чергу реалізується в підручнику.

Підручник включає весь матеріал, обов'язковий для засвоєння на даному ступені навчання, і характеризується найвищим рівнем систематизації. Для підручника необхідна строгість і точність відбору матеріалу і його дозування,

чітка структура, наступність в межах одного циклу (математика, наприклад), тематичне та методичне єдність. Підручник виконує одночасно функції навчальні, виховуючі і розвиваючі. Дві риси підручника для будь-якого типу шкіл слід виділити як основні - строга відповідність матеріалу підручника програмі (не програмний матеріал не може увійти в підручник); включення матеріалу, обов'язкового для засвоєння читачами. Саме в силу цих особливостей підручник стає сьогодні координуючим початком в навчальному процесі, він організовує весь комплекс навчальних видань з даного предмету.

Змінюються форми навчання - повинен змінюватися і підручник.

1.3 Умови художнього та концептуального оформлення навчальної книги

Значимість графічного дизайну як професійної діяльності в повсякденній українській дійсності з кожним роком зростає, спостерігається зростаючий попит на фахівців одного з його найбільш перспективних напрямків, а саме - книжкового дизайну.

Характерною тенденцією сучасності є зростання зацікавлення у суспільстві навчальних видань. Саме тому в якості об'єкта дослідження та подальшого репринту з художньо-технічним оформленням нового видання, було обрано навчально-методичний посібник, працю Бориса Васильовича Валуєнка «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги».

Праця Валуєнка являє собою один з найяскравіших прикладів професійної літератури мистецького, а саме книгознавчого середовища в Україні.

Важливим напрямком наукового дослідження дизайну книги є питання загальної теорії художнього конструювання з визначенням актуальних завдань ілюстрації книги і подальших шляхів розвитку мистецтва книги в період становлення інформаційного суспільства.

Актуальні проблеми, пов'язані з методичними питаннями художньої практики дизайну книги: зміст і алгоритм творчої діяльності в процесі формоутворення і композиції книги з використанням мультимедійних технологій, принципи активізації та методи проектної діяльності в умовах комп'ютеризації дизайну книг,

засоби і прийоми формування комп'ютерно-графічної готовності до творчості в процесі дизайн-освіти. Аналіз мистецтвознавцями мистецтвознавчої, технічної, культурологічної літератури показав, що в теорії дизайну недостатньо вивчена цілісна художньо-технічна структура книги як культурний зразок, що характеризує естетичні ознаки генезису культури, не визначені нові тенденції розвитку дизайну книги в сучасній цивілізації. Важливо розглянути книгу як феномен матеріальної і культури, визначити методологічні основи творчості, дати обґрунтування стратегії створення навчальної книги, її візуального образу, книги як «візуального тексту». Також важливо розробити технологію графічного моделювання «візуального тексту» в графічній проектній діяльності.

Формування сучасної теорії графічного дизайну передбачає введення нових термінів і інтерпретацію трактувань класичних дефініцій. Для цього розглянемо генезис понять дизайну. Відомо, термін «дизайн» утворений від латинського слова «designare», яке трактувалося як «визначати, позначати».

В Італії за епохи Відродження і пізніше поняття «desegno» застосовувалося для позначення різного роду малюнків, проектів, провідних ідей. Є відомості, що в Англії слово «design» вживалося з XVI століття. Для визначення виду проектної діяльності слово «дизайн» стає популярним в кінці XIX століття. Художнє конструювання предметів; проектування естетичного вигляду промислових виробів.

На міжнародному семінарі дизайну в Брюгге в 1964 році була зроблена спроба дати універсальне поняття терміна «дизайн». У цьому визначенні «дизайн» трактувався як творча діяльність, метою якої є визначення формальних якостей промислових виробів. Ці якості включають і зовнішні риси виробу, але головним чином ті структурні і функціональні взаємозв'язки, які перетворюють виріб у єдине ціле, як з точки зору споживача, так і з точки зору виробника.

Специфічною особливістю випуску вузівської навчальної книги є різний підхід видавництва до художньо-технічного редагування (проектування) і конструювання навчальних книг, їх поліграфічним виконанням. На думку автора статті, різний підхід видавництва в основному пов'язаний з різними концептуальними підходами

до написання підручника і колективним характером видавничої діяльності з випуску підручників. Невід'ємною частиною концепції підручника повинні бути і параметри художньо-технічного проектування, закріплені в проекті оформлення видання.

Правильні, тобто доцільні і найбільш економічні, рішення пов'язані з вибором формату видання, конструкції обкладинки або палітурки, гарнітури шрифту, кегля; системи ілюстрування і з побудовою модульної сітки.

Доцільні рішення художньо-технічного оформлення можуть бути прийняті і реалізовані тільки при концептуальному підході до написання змістовної частини підручника. У переважній більшості вузівських видавництв і друкарень відсутня посада художньо-технічного редактора, який міг би проводити, в тісній співпраці з редактором і автором, послідовну і методичну роботу з підготовки підручника до друку.

Зупинимось детальніше на методиці художньо-технічного проектування навчального видання. Методика може включати в себе:

- 1) аналіз авторського тексту - визначення або постановка мети навчального видання в залежності від характеру пред'явлення і обсягу інформаційного матеріалу з навчальних дисциплін;

- 2) задум художнього оформлення - загальне і принципове уявлення про майбутнє підручника, навчального посібника, практикума і т.д. з урахуванням кваліфікації та дисципліни;

- 3) складання проекту оформлення, в якому будуть вказані наступні параметри навчальної книги: формат і модульна сітка; система рубрикації; принципи рішення сторінок (авантитул, титул, шмуцтитули); типографічні особливості (вибір гарнітур для надання всіх видів тексту, кегля, засоби і методи зміни структури шрифтової композиції); система виділень у тексті і склад і характер елементів зовнішнього оформлення навчального видання (серійне або окреме видання).

У проекті оформлення навчальної книги має бути приділено увагу і системі ілюстрування, що включає види і типи ілюстрацій в залежності від техніки виконання; кваліфікації студентів; напрями навчання і дисципліни. Редактор разом

з автором і художньо-технічним редактором (дизайнером) може доповнити паперове видання підручника якимись електронними компонентами (наприклад, до підручника з реклами може додаватися хрестоматія не тільки з текстами, але і з аудіо та відеофрагментами).

Художньо-технічне редагування навчальної книги може включати і розробку макетів навчального видання. Принциповий макет проектується для повторюваних елементів (початкові і кінцеві смуги, розвороти і т.д.) і для поодиноких елементів (обкладинка, палітурка, титул, зміст і т.д.). В окремих випадках можуть проектуватися і посторінкові макети, які є моделлю майбутнього навчального видання. Таким чином, вузівські підручники і навчальні посібники були і залишаються основними засобами трансляції знань і умінь. Тому від якості підручників значною мірою залежить якість вищої освіти. Проблеми вузівської навчальної книги протягом десятиліть обговорювалися і обговорюються і на конференціях, і в пресі.

Аналіз розглянутих трактувань терміна «дизайн» дозволив виявити, що в теорії мистецтвознавства та художньої практики термін «дизайн» використовується для характеристики процесу художньо-технічного проектування, і для позначення результатів цього процесу - проектів або готових речей. Таким чином, можна зробити висновок про те, що інтерпретація змісту цього поняття характеризує еволюцію проектної культури відповідно до цілей і завдань проектної діяльності, новими смисловими, образними і методологічними засадами розвитку мистецтва і технології.

У той же час, багатоаспектність досліджених трактувань і смислів поняття «дизайн» свідчить про те, що місце, роль і зміст дизайну в мистецтві, естетиці та виробництві однозначно не визначено, а в результаті стрімкої зміни культурних формацій сучасної цивілізації, знаходяться в динаміці перетворення і становлення нових форм і напрямків.

У дизайні книги, реалізуються два види мистецтва: дизайн, виражений в художньому проектуванні книги - архітектоніці і типографіці, і образотворче мистецтво, представлене творами книжкової графіки - ілюстраціями і елементами

оформлення. Усвідомлюючи цей процес і шлях розвитку дизайну в ХХІ столітті, вчені відзначають виникнення нових завдань візуальної комунікації, визначають потреби, поряд з комерційними завданнями, вирішувати більш важливі завдання - художні. Вони стверджують, що «всередині візуальної діяльності йде безперервний процес відокремлення самих образотворчих засобів, увага художників фіксується на самій візуальній мові, і він стає об'єктом вивчення і проектування.

При освоєнні специфіки фахових засобів графіки - дизайнери виявляють абсолютно нові можливості їх використання і висувають нові завдання візуальної комунікації.

Вважається за потрібне виокремлювати 3 характерні ознаки об'єкта графічного дизайну книги: - зовнішня форма (візуальний образ), -внутрішній Зміст (сенси) - візуальну мову засоби виразу змісту у формі (розмір, колір, техніка виконання графічного образу и інші засоби). Процес створення та сприйняття архітекtonіки друкованої книги в цілому представляє собою інтегральну структуру з основним послідовним рухом відповідного ритму змістового сенсу тексту.

1.4 Валуєнко. Роль в українському книготворенні

Професор, кандидат мистецтвознавства, він більше 35 років очолював кафедру графіки, викладав «Композицію видання», «Історію книжкового мистецтва». Якщо ознайомитися з його творчою біографією то можна дізнатись, що він оформив понад 100 видань як художник, брав участь у безлічі виставок за часи радянського союзу, та був переможцем у більшості республіканських конкурсів на кшталт «Мистецтво книги». На його рахунку 9 монографій та приблизно 60 статей, що розкривають проблематику та особливості книжкової справи.

У працях автора завжди йдеться про художні завдання роботи оформлювачів, художників та дизайнерів. Його праці орієнтовані на розкриття тогочасних тенденцій мистецтва книги і на осмислення реальної практики творчої діяльності в дизайні. Завжди проглядається запит на те, щоб виявити специфіку структури книги, її архітекtonіку, визначити закономірності типографіки та ілюстрації.

Виявити проблему архітектонічної розробки книжкового ансамблю, естетичного формування книжкової конструкції за рахунок ритмічної організації внутрішнього простору, масштабних співвідношень, колірних і фактурних рядів. Адже це все відноситься до області художнього конструювання та є однією з найважливіших її творчих проблем. Термін «архітектоніка» (грец. Architektonike - будівельне мистецтво) використовується в двох значеннях: художнє вираження закономірностей будови, притаманних конструктивній системі будівлі; загальний естетичний план побудови художнього твору, взаємозв'язок його частин. Поняття архітектоніки, що прийшло в книгу з архітектури, пов'язане з поданням про загальний ладі книги, про гармонійність її просторових відносин, пропорцій, форматів, спусків, членувань і інших засобів моделювання. Архітектоніка відображає, головним чином, конструктивні характеристики книги, але в естетично осмислений вигляді. Звідси визначення архітектоніки, як образної інтерпретації конструкції. Дизайн книги істотно підсилює можливості архітектоніки за рахунок розширення технології моделювання і засобів активізації візуального образу. Але, з іншого боку, архітектоніка книжкового видання - продукт осмислення твору, його змісту і форми. Отже, в архітектоніці книги відображаються стильові особливості, структура, ритм і акцентування змісту твору. Таким чином, архітектоніка електронної книги - це побудова візуального образу інформації за смисловим призначенням, єдність усіх графічних елементів і віртуальної технології в книзі.

Книга як цілісна структура, створена за законами архітектоніки, може бути представлена як ієрархічна, знакова структура (рівнева система - програма), яка об'єднує всі елементи специфічними зв'язками між рівнями. Отже, цікавий дизайн книги відрізняється продуманою організацією структури, ієрархією і чітким членуванням всіх функцій візуального тексту (синтаксичної, семантичної і прагматичної) по різних рівнях структури з використанням творчих прийомів і методів, виразних художньо-графічних і программноапаратних засобів мистецтва електронної книги, її архітектоніки і типографіки.

Це досконале і захоплююче дослідження охоплює широке коло питань - від теорії, історії мистецтва до візуальних деталей в графічному дизайні. Крім цього

Валуєнко формулює гранично ясні і чіткі правила оформлення друкованих матеріалів.

Незважаючи на те що описані в книзі є низки стандартів дещо застаріли і не завжди використовуються, але вона до сих пір залишається однією з найважливіших частин повноцінного організму українського книгознавства. Видання призначене для студентів дизайнерів, а також широкому колу читачів, які цікавляться історією графічного і шрифтового дизайну. Завдання цієї книги полягає в тому, щоб внести ясність щодо загального зовнішнього оформлення, типографічних елементів і сучасних вимог до оформлення. Зв'язок графічних елементів, матеріальних частин книжкового організму, типографіки з іншими областями образотворчого мистецтва, а перш за все з архітектурою, існувала в усі часи. Людина, яка розуміє глибоку внутрішню схожість будови книги і архітектури, який зміг проникнути в суть нового свіжого дизайну, не сумнівається в тому, що майбутнє - за новою книгою, а не за старою. Новими рішеннями, поглядами та пошуками. Видання не ілюстровано, але теоретична частина твору послужить безцінним джерелом інформації і натхнення для дизайнерів, оформлювачів і дослідників історії візуальних мистецтв.

Тому метою даного проєкту є знайомство студентів з пластикою книги очима Валуєнка.

РОЗДІЛ 2

2.1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОПЕРЕДНЬОГО ВИДАННЯ

З оформлення обраного видання можна судити, що пріоритетним фактором створення книги був економічний. У ньому повністю відсутні ілюстрації, за виключенням лінійного ілюстративного елемента в оформленні спускової сторінки. Жоден з елементів оформлення книги не можна назвати оригінальним, тож творча складова оформлення зведена до мінімуму, в результаті чого отримано звичайне, нічим не примітне видання.

Назва: «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги»

Мова: українська

Обкладинка: м'яка, тип 1

Сторінок: 100

Папір: №3

Друк: офсетний

Гарнітура: літературна

Колір: 1+1 книжковий блок

Рік тиражування: 1992

Видавництво: Міністерство вищої освіти України навчально-методичний кабінет вищої освіти

Наклад: 5 000 примірників

Валуєнко цілком правомірно вважається одним із найбільш значних та українських типографів мислителів, яких створив цілісну картину філософського бачення графічного дизайну та конструкції книги.

Його погляди, описи та зауваження зібрані в таких низках робит як:

Набірний титул та рубрики книги»,

1976 — «Виразні засоби набору в книзі»,

1976 — «Архітектура книги»,

1985 — «Рукопис — художній редактор — книга»,

1990 — «Специфіка оформлення книжкових оправ»,

1992 — «Композиція видання: мистецтво зовнішнього оформлення книги».

Його вплив на науку мистецтвознавства та культуру книжкової справи другої половини ХХ століття не підлягає сумніву. Його текстам притаманний синтез поєднання філософії та мистецтва, логіки та уяви разом з об'єднанням низки точних правил.

Оскільки роботи автора є науковими працями з дизайну книги, варто наголосити на тому, що видання є не просто нехудожнім, а навчальним.

Визначення «вікової» характеристики читацької аудиторії має першорядне значення. Такі ознаки, як цільове призначення і характер інформації, також є визначальними і дозволяють в свою чергу спроектувати доцільне оформлення та ілюстрування. Для кваліфікованого і досвідченого в роботі з науковою літературою

читача, зацікавленого в науково-інформативній літературі, досить невеликого числа пояснювальних ілюстрацій. Однак для дітей і підлітків, сприйняття яких у значній мірі базується на емоціях, складність і новизна теми вимагають, щоб образотворчі елементи активізували їх внутрішнє відношення до змісту. При цьому важливо, щоб сприйняттю не заважала надмірна змістова наповненість ілюстрацій, щоб ілюстративний ряд змушував думати, міркувати.

Щоб спонукати людину до прийняття тієї чи іншої ідеї і особливо направити його на досягнення певного результату, недостатньо викласти йому логічну сторону справи. Треба викликати в нього позитивні емоції. Емоційна активність є також умовою продуктивної інтелектуальної діяльності.

Отже, під час роботи над дипломним проектом було поставлено за мету створення нового видання, здатного відкрити для людей зацікавлених у книжковій справі, ідеї Бориса Валуєнка, адже майже всі попередні видання є рідкісними і повинні підлягати під повторне видання. Робота має відповідати вимогам до навчальних видань та максимально доступно і чітко доносити текстову частину. Також, що не менш важливо, видання має приваблювати читача візуально та забезпечувати естетичну насолоду учню, але при цьому не заважаючи сприйняттю текстового змісту.

У якості об'єкта дослідження, репринту та художньо-технічного оформлення книги було обрано навчально-методичне видання 1992 року «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги».

Книга належить до навчального видання, призначеного для професійного кола читачів.

2.2 Формат книги

Формат минулого видання – 60x84 1/16 (сфальцований папір із подальшим утворенням зошита з 16 сторінок. За діючими стандартами цей формат рекомендовано використовувати для навчальних видань без зображень або з малою їх кількістю, тож можна стверджувати, що він обраний доцільно.

2.3 Оправа книги

Основне завдання обкладинки або палітурки книги – захист видання від пошкоджень, забруднень та інших зовнішніх впливів під час зберігання або використання. Короткий текст і зображення на сторінках і корінці дозволяють продавцеві, покупцеві, бібліотечним працівникам вибрати або швидко знайти на полиці потрібну книгу. Зовнішнє оформлення обкладинок і палітурних кришок служить також рекламним і декоративним цілям, може привернути увагу потенційного покупця, а красиво та зі смаком оформлена книга дисциплінує користувача, змушуючи його дбайливо ставитися до видання.

Оправою книги, що аналізується є м'яка палітурка, що представляє з себе цупкий папір що скріплений з книжковим блоком за допомогою металевих скоб. У даному випадку використання типу 1 обкладинки є лише економічним рішенням для видання, адже мета видання слугувати як найдовше. Можна стверджувати, що при постійному використанні на практичних заняттях книга може просто розпастись.

Графічне виконання палітурки представляє собою просту шрифтову композицію з тексту, що можна вважати доречним, зважаючи на тематику видання. Палітурка, а саме текстові частини надруковані чорною фарбою. Візуальна чи текстова інформація на корінці відсутня через характерні ознаки будови обкладинки типу 1. Задня сторінка палітурної кришки не містить ніякої інформації або ілюстративного матеріалу.

Загалом, візуальне художнє оформлення оправи відповідає умовам за яких воно було видане. Текстова композиція виконана з вирівнюванням по центру. Графічне оформлення лицевої сторінки є чітким та лаконічним, але серед інших книг, подібних за змістом, вона глобально програє.

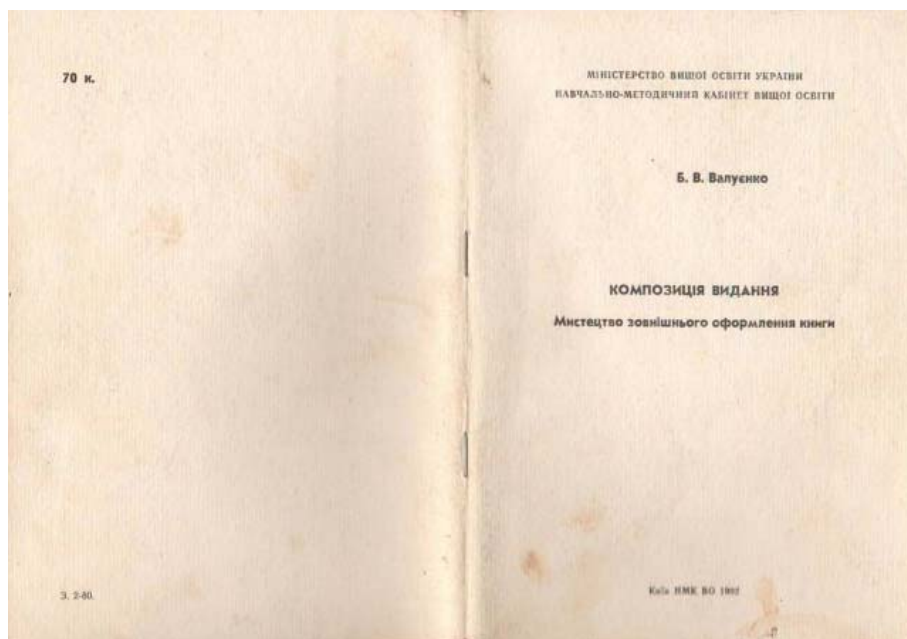

Рис. 3.3.1.Обкладинка

2.4 Форзац

Форзац – це елемент конструкції книги, лист, який з'єднує книжковий блок з палітурній кришкою. Зазвичай виконує декоративно-оформлювальну функцію: приховати зворотню сторону палітурки і місце кріплення останньої з книжковим блоком. Іноді на форзацах поміщають різні довідкові дані (в словниках, підручниках). Не всі книги мають форзац: наприклад, у видань, що мають клейове скріплення з шиттям, найчастіше є лише оборот обкладинки.

У виданні, що розглядається, форзац як такий відсутній.

2.5 Титульний аркуш, авантитул

Авантитул — перша сторінка книжкового блоку, один з титульних елементів декоративно-композиційного призначення, який з'являється у книзі, як правило, за наявності контртитулу або фронтиспису; містить деяку частину вихідних даних: видавничу марку (або назву видавництва), або марку серії, рідше — епіграф, присвяту, лозунг; називається також фортитулом, або вихідним аркушем.

У розглянутому виданні форзац та авантитул відсутній, тож обкладинка кріпиться одразу до титульного аркуша (верх книжкового блоку). Титульний аркуш, титул — одна з перших сторінок книги, яка передує тексту твору. Крім вступної і естетичної функції, титульний лист вирішує практичну задачу: відрізняє

книгу від інших, служить джерелом для бібліографічного опису. За змістом і розташуванню основні дані, що поміщаються на титульному аркуші, можна розділити на чотири групи: заголовні, вихідні, надзаголовкові і підзаголовкові.

Заголовкові дані — це не тільки назва (заголовок) книги, а й відомості про автора чи авторів; саме ці дані в першу чергу характеризують кожну конкретну книгу, і їх розташування є істотним для всієї композиції титульного аркуша.

Вихідні дані, що поміщаються на титулі, включають найменування видавництва, місце і рік видання. Їх розміщують внизу титульної смуги. Поняття «вихідні дані» не треба змішувати з поняттям «вихідні відомості», яке набагато ширше і відповідно до Держстандарту включає і все титульні дані.

До надзаголовкових даних належать: в офіційних та відомчих виданнях — найменування організації, від імені якої випускається видання, в серійних виданнях — найменування серії і номер випуску (якщо випуски серії нумеруються) і т. п.

Підзаголовкові дані можуть включати: підзаголовок, який пояснює основний заголовок або характеризує жанр твору; відомості про укладача, перекладача; в повторних виданнях - порядковий номер видання і т. п.

На титулі можуть бути поміщені і образотворчі елементи, наприклад, марка видавництва, орнамент, малюнок.

Титульний аркуш обраного видання за своєю структурою є ординарним. За виконанням та поліграфічним відтворенням, відповідно, титул є набірним та однофарбовим. На ньому розміщено шрифтову композицію з ім'ям автора та назвою книги з обкладинки. Додаткова інформація, наведена на титульному аркуші, включає в себе ім'я автора, а також рік та місце публікації видання.

У цьому випадку, титульний аркуш оформлений не просто лаконічно, а скоріше примітивно, і більше схожий на авантитул. Можна припустити, що таке оформлення було обрано в цілях економії. Тим не менше, під час створення макета книги, варто визначити, що для видання важливіше: незначна економія за рахунок одного розвороту, або ж композиційна завершеність і презентабельність. Через відсутність авантитулу, а на наступних розворотах — шмуцтитулів, видання виглядає недопрацьованою.

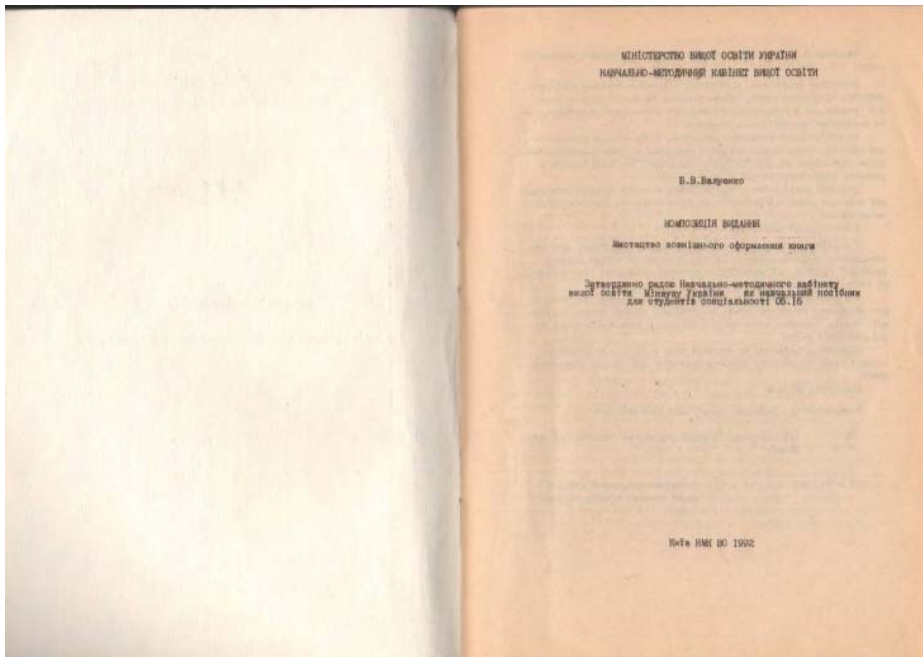

Рис. 3.5.1. Титульний аркуш

2.6 Формат шпальти набору

Формат шпальти набору – розмір шпальти по ширині і висоті. Встановлюється в квадратах. Композиційні побудови в оформленні книги зазвичай починаються з визначення формату шпальти набору й розташування її на сторінці. Ці два моменти в значній мірі визначають зовнішність книги. Занадто довга або занадто коротка шпальта, особливо якщо вона невдало поміщена на сторінці, може зіпсувати все оформлення.

Щоб книга вийшла гармонійною, потрібно, щоб формат книжкової шпальти був геометрично подібним до формату книги. Формат видання – і тим самим в основному формат шпальти – будуть визначатися змістом книги, її цільовим призначенням та читачем, для якого призначена книга. Існує три основних формати шпальти набору: економічний, нормальний (середній), вдосконалений (найменший).

У дореволюційній типографській практиці дуже часто внутрішнє і верхнє поля (враховуючи обрізку) дорівнювали між собою, зовнішнє було в 1,5 рази, а нижнє – в 2 рази більше внутрішнього.

Це ж правило використовується і у виданні, що розглядається. Верхнє та внутрішнє поля дорівнюють тут 1 см, зовнішнє – 1,5 см, а нижнє – 2 см. Такий

формат шпальти відноситься до середнього, або нормального, і повністю відповідає жанру та призначенню книги. Отже, формат видання та шпальти є вдалим та доцільним для даного твору, не заважає читабельності тексту.

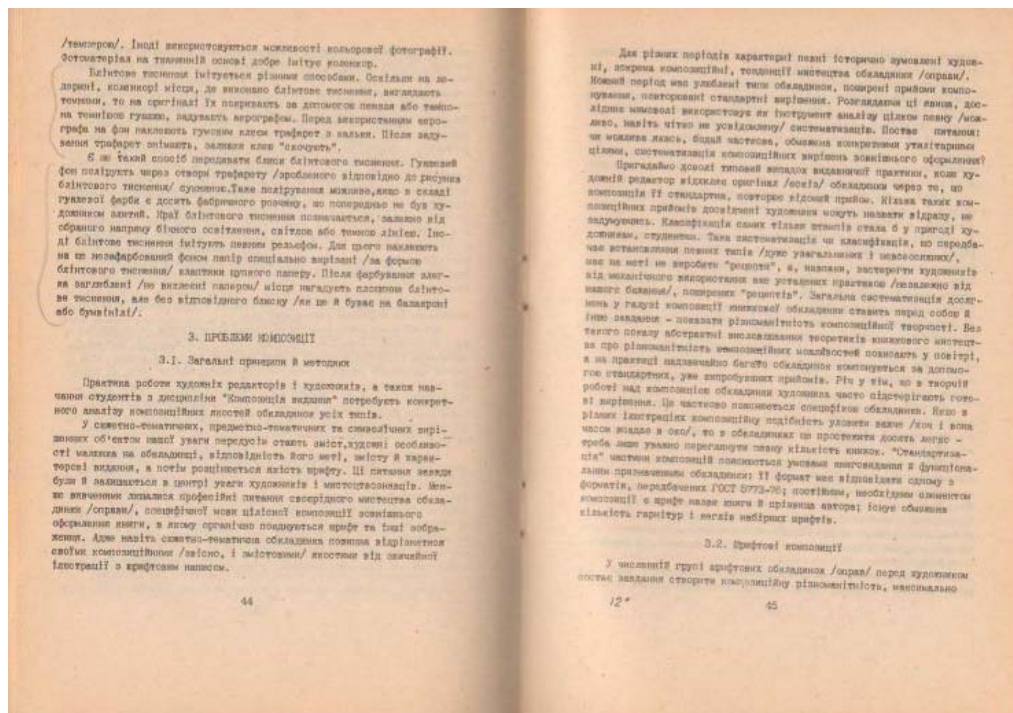

Рис. 3.6.1. Шпальта набору

2.7 Оформлення і розташування колонцифр і колонтитулів

До допоміжних елементів книги відносяться колонтитули, колонцифри, норми, сигнатури. Колонтитули – це графічні, текстові або комбіновані елементи макета, що повторюються на кожній сторінці. На колонтитули виносять назву частини й розділу книги, а також колонцифру – номер сторінки. Колонтитули допомагають читачу орієнтуватися під час швидкого переглядання та перегортання сторінок.

Колонтитули зазвичай розташовуються у верхній або нижній частині сторінки, іноді – на зовнішніх полях. Назва частини і розділу зазвичай поміщується на верхній колонтитул, а номер сторінки розташовують у нижній частині сторінки. Однак іноді розміщення колонцифр можливе на верхньому колонтитулі або зовнішніх полях.

На жаль, колонтитули застосовуються не часто. Пояснюється це тим, що при верхньому колонтитулі зменшується площа смуги під текст щонайменше на два

рядки. Це часто і зупиняє видавця. Щоб уникнути втрат площі, можна використовувати нижній колонтитул. Він входить в рядок з колонцифрою, а вона ставиться за межами смуги, яка при цьому не зменшується. Можна поміщати колонтитул тільки на одній стороні розвороту, що зменшить втрати вдвічі.

Недоцільно використовувати в книзі постійний колонтитул, оскільки він не несе ніякого функціонального навантаження: кожен пам'ятає, яку книгу він читає і кому вона належить. Втрата паперу через постійні колонтитули нічим не виправдана.

Верхні колонтитули з назвою твору або розділу в обраному виданні відсутні. Хоч вони й не є необхідним елементом книги, але у виданні з великою кількістю творів, у яких, в свою чергу, налічується більше одного розділу, не завадили б.

Оформлення колонцифр залежить від того, наскільки їх потрібно виділити у виданні. У словниках колонцифри мають для читачів не надто важливе значення. Тому в словникових та інших науково-довідкових виданнях колонцифр не повинні бути дуже помітними. В букварах і перших книгах для читання колонцифри допомагають не тільки маленьким читачам, ще не навчилися розбиратися в книзі, а й викладачам, для яких в методичних посібниках (з посиланнями на сторінки) вказується, як треба опрацьовувати навчальний матеріал.

Для колонцифри найкращим вважається розташування у нижньому полі сторінки, оскільки воно є найбільшим і для розміщення колонцифри не потребує збільшення.

У розглянутому виданні колонцифра знаходиться внизу сторінки, набрана тією ж гарнітурою, що й увесь текст видання, тим же кеглем, без накреслення. Розташовані колонцифри посередині знизу шпальт.

Рис. 3.7.1. Колонцифри

2.8 Система рубрикацій

Рубрикація є графічним виразом архітекτονіки видання. Рубрики (або, інакше, заголовки), чітко розділяючи видання на окремі частини, глави, параграфи і т. п., дають уявлення про будову тексту видання з точки зору членування його за певною системою на окремі ділянки різної значимості і закінченості. Ця побудова самого тексту видання за певною системою називається архітектоною видання, рубрикація ж є зовнішнім графічним вираженням архітектоніки.

Під рубрикацією розуміють систему рубрик у виданні, побудовану і оформлену в повній відповідності з архітектоною видання. Архітектоніка є одним з необхідних ланок роботи автора і редактора. Завдання ж оформлення – надати рубрикації найбільш чіткі і виразні форми і притому повністю відповідні архітектоніці книги.

Рубрики у виданнях бувають різних видів.

Часто в книгах поєднується і формальна, і тематична рубрикація. У цьому випадку формальна рубрика уточнює значення тематичної рубрики у виданні і, зокрема, в системі його рубрикації і визначає місце тематичної рубрики в рубрикаційній будові видання.

Крім цих двох груп рубрик, є третій, проміжний вид, наприклад рубрики такого типу, як «Вступ», «Загальні положення», «Висновок», «Висновки» і т.д. Не розкриваючи змісту тексту і залишаючись в цьому сенсі формальними, ці рубрики все ж дають певну установку в сенсі виявлення значення зазначених відрізків тексту в виданні.

Виявити супідрядність заголовків або їх різний характер можна як за допомогою шрифтових засобів, так і шляхом різного їх розташування.

Шрифтові засоби зводяться до використання шрифтів різної графічної сили, в деяких випадках – і різного накреслення. За інших рівних умов прописний шрифт сильніше рядкового, шрифт більшого кегля сильніше дрібнішого, напівжирний сильніше світлого, але слабкіше жирного. Прописний же кегль 8 і рядковий кегль 10 рівносильні – таке поєднання для супідрядних заголовків не підходить.

Заголовок в підбір зазвичай починається з таким же відступом, як усі абзаци у книзі; виділяють такий заголовок найчастіше напівжирним шрифтом (рядковим), а іноді – розрядкою або курсивом; кегль шрифта такий самий, як для наступного за заголовком тексту.

В обраному виданні можна виділити заголовок розділу. Набраний тим самим кеглем, що й основний текст книги, великими літерами.

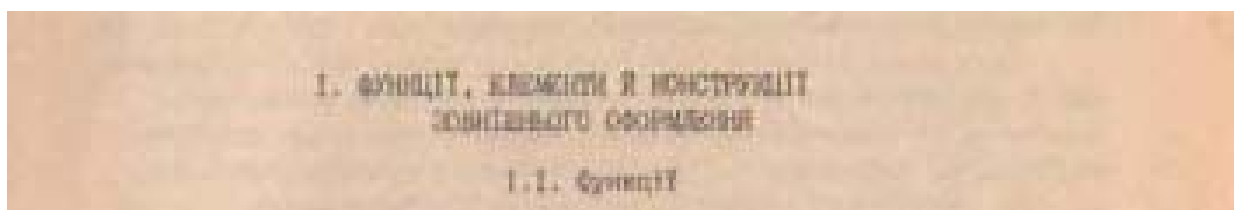

Рис. 3.8.1. Рубрикація

2.9 Виділення в тексті

У багатьох видах видань, наприклад в навчальних, наукових, масово-політичних, деякі елементи тексту виділяють, щоб звернути на них особливу увагу читача.

Способи виділення можна розділити на шрифтові і нешрифтові.

Найбільш широко поширені шрифтові способи, зокрема виділення курсивним і напівжирним накресленнями.

Для читача кваліфікованого, що володіє навичками швидкого читання, виділення курсивом є досить помітним, і разом з тим читання набраних курсивом ділянок тексту не важке. Виділення ж напівжирним шрифтом часто сприймається

таким читачем як надмірно різке. В силу цього в книзі для кваліфікованого читача (якщо в ній є шрифтові виділення одного виду) доцільний курсив.

Читач-початківець, що не має навичок швидкого читання, не завжди розуміє видільне значення курсиву, читає його з деякими труднощами. Тому у виданнях для такого читача більш підходить виділення напівжирним шрифтом.

До шрифтовим прийомів виділення можна віднести і розрядку — набір своїм шрифтом зі збільшеними пробілами між буквами. При розрядці застосовується той самий шрифт, що і для решти тексту, але візуально він сприймається інакше.

За силою виділення розрядка і світлий курсив приблизно однакові, проте розрядка підходить лише для виділення дуже невеликих ділянок тексту — одного або декількох слів. Цілий рядок, а тим паче кілька рядків, набраних врозрядку, ускладнюють читання, як би розриваючи зв'язний текст.

З інших шрифтових способів виділення в тексті можна назвати набір прописними, капітеллю, напівжирним курсивом, напівжирним прямим шрифтом іншої гарнітури, жирним шрифтом.

Нешрифтові способи виділення найчастіше здійснюються складальними засобами, наприклад, втяжка (виділяються рядки набираються на неповний формат, з відступом від лівого краю), окреслювання лініями. Ширина втяжки повинна помітно (хоча б у два рази) перевищувати ширину абзаців.

Виділений текст може бути окреслений лінійкою з одного боку — зліва, з двох сторін — зліва і справа, може бути укладений в рамку. У всіх випадках між лініями і текстом необхідний помітний пробіл — не менше половини кегля застосовуваного шрифту. Без таких прогалин лінійки недостатньо помітні, а текст, що примикає до них, гірше читається.

Особливе місце серед нешрифтових способів посідає виділення кольором. При друкуванні в дві або кілька фарб доцільно використовувати колір і для виділень в тексті, причому допустимі різні варіанти: можна, наприклад, друкувати виділені уривки тексту іншою фарбою, укласти їх в кольорову рамку, поміщати на кольоровому тлі. Перераховані способи підходять для виділення цілих абзаців.

В оформленні виділень необхідна послідовна система. Протягом всієї книги однорідні елементи тексту виділяються одним способом. Для різних за значимістю елементів, виходячи з цільового і читацького призначення книги, відповідно застосовують неоднакові за силою способи виділення. У кожному конкретному виданні число цих способів у розумних межах обмежується — занадто складна система виділень в тексті викликає зайву напругу читача.

Питання про кількість виділених елементів тексту відноситься до компетенції автора і редактора, але його рішення відіб'ється на оформленні книги. Якщо кількість виділених елементів тексту порівняно невелика, то при правильному, обґрунтованому виборі способів їх оформлення ці елементи дійсно зупиняють на собі увагу читача. Якщо ж таких елементів занадто багато, то які б способи їх оформлення не були обрані, текстова смуга вийде строкатою, а це розсіює увагу читача.

2.10 Доцільність, функціональна і естетична виправданість вибору шрифтів

Найважливіші вимоги до шрифту як елементу оформлення книги – його легкість для читання, художні достоїнства, технологічність (здатність давати неспотворений відбиток при друкуванні тиражу книги), економічність.

Зручність читання шрифту залежить від ряду умов. На неї впливають і особливості набору та відбитка (довжина рядка, ширина міжрядкових пробілів, чіткість відбитка, колір фарби і паперу), і умови читання (наприклад, міра освітленості). Але за однакових умовах читання і однакового характеру набору і якості відбитків читабельність шрифту залежить від його розміру і рисунку.

Що стосується кегля шрифту, то, як показали численні спостереження й експерименти, для дорослого читача, що володіє навичками швидкого читання, при довжині рядка до 5,5-6 кв. і нормальних умовах читання досить зручним для читання є шрифт з висотою очка приблизно 1,7-1,6 мм, тобто 10 кеглю.

Більш складним є питання про те, як визначає читабельність шрифту його рисунок. Завдяки численним дослідженням з'ясовано багато сторін цього питання, проте не всі. Простота і ясність рисунку, відсутність складних форм і деталей підвищують

читабельність шрифту. Складність, а тим більше химерність рисунку, навпаки, роблять шрифт менш легким для читання. Тому в основу побудови букв кириличного і латинського алфавітів покладені прості геометричні форми – квадрат (або прямокутник), коло (або овал), трикутник.

Наявність засічок, як вважає більшість дослідників, підвищує читабельність шрифту, так як завдяки засічкам обриси букв ясніше виділяються на тлі папери і здаються більш рельєфними. Шрифти з короткими засічками читаються краще, ніж з довгими. При коротких засічках букви мають більш відкритий контур і очей легше охоплює його.

Основний текст обраного видання був набраний літературною гарнітурою та 10 кеглем.

2.11 Спускова сторінка

Спускова сторінка — це перша сторінка книги або її розділу чи частини, яка заверстується із спуском, тобто з відступом у верхній частині сторінки.

Відступ на спусковій сторінці розглянутого видання дорівнює 5,5 мм, що відповідає $\frac{1}{3}$ висоти шпальти набору. Розмір відступу узгоджується з форматом шпальти набору та є стандартним для видання такого типу, як те, що розглядається у цій роботі.

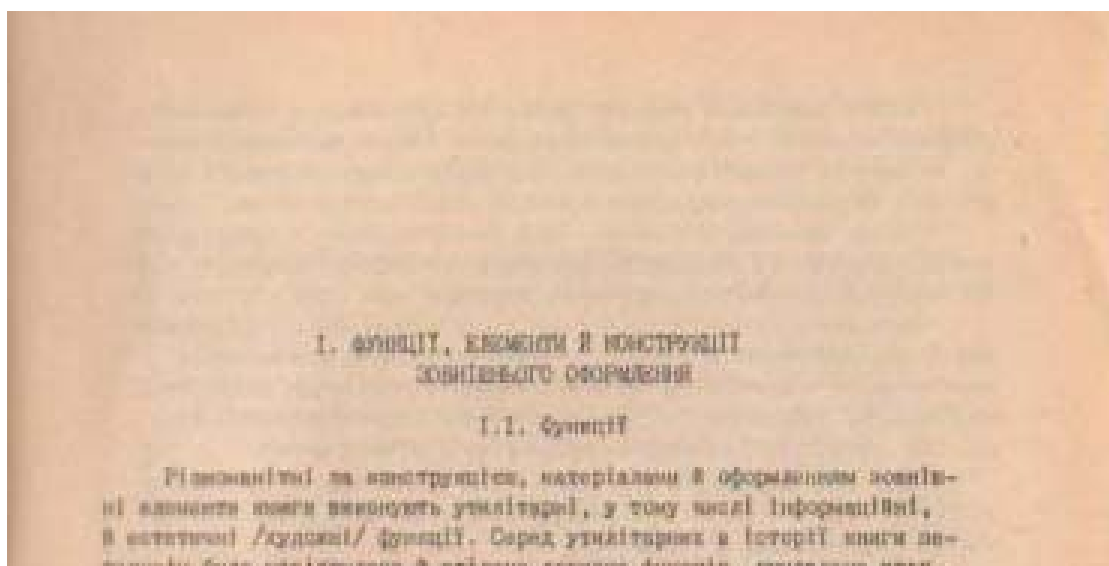

Рис. 3.11.1. Спускова сторінка

2.12 Обґрунтованість ілюстрування

Ілюстрації у розглянутій книзі відсутні. Це є типовим для нехудожніх видань старого зразка, але не обов'язковим. У багатьох подібних виданнях можна побачити такі елементи як фронтиспис, орнаментальні заставки, ініціали, ілюстративні елементи. Відсутність їх у виданні, що розглядається можна пояснити лише економією.

2.13 Зміст

Зміст — це перелік всіх частин, розділів, глав і параграфів, що входять до видання із зазначенням номерів сторінок, на яких вони починаються.

У змісту є три основних завдання:

- довідково-пошукове — спростити і прискорити пошук основних частин книги (глав, розділів, статей, оповідань, приміток, додатків і т. д.);
- інформаційно-пояснювальне — дати читачеві загальне уявлення про тематичний зміст книги, про структуру одного або ряду творів, що є важливим для сприйняття тексту, для вибіркового його вивчення, а також для того, щоб допомогти читачеві швидко відновити в пам'яті прочитане, коли читання було перервано;
- рекламно-пропагандистське — затягти читача, посилити інтерес до переглядається книзі, виявити бажання прочитати її, що особливо необхідно для книг, яким ще належить завоювати читача.¹

Зміст розглянутого видання розміщений після основного тексту, що є традиційним для видань такого типу. Він розміщується на одній сторінці з надвипускними та випускними даними, що, можна припустити, було зроблено в цілях економії. Текст змісту набраний у межах формату шпальти набору, тим же кеглем, ніж основний текст, напівжирним накресленням.

Тим не менш, довідково-пошукову функцію зміст розглянутого видання виконує успішно, що не складно, беручи до уваги невелику кількість включених до книги творів.

11. Замісно Н.П. Ориєнтоване оформлення української друкованої книги. - М.: Вид-во АН УРСР, 1960.	ЗМІСТ
12. Искусство оформления книги: работы ленинградских художников. 1919-1949. - З.1: Художники РСФСР, 1960.	1. Функції, елементи й конструкції пов'язаного оформлення
13. Искусство прикладного искусства: работы московских художников книги. - М.: Искусство, 1960.	1.1. Функції
14. Искусство прикладного искусства: работы московских художников книги. 1960-1974. - М.: Книга, 1977.	1.2. Функції, суперобкладинка
15. Келпак С.А. Из истории русского художественного искусства // Книга: исследования и материалы. - 1969. - Сб. 1. - С. 98-156.	1.3. Обладнання й оформлення
16. Книга і друкарство на Україні / За ред. Н.М.Долгова. - М.: Наук. думка, 1966.	1.4. Функції
17. Кузнецов В.Д. Оформление книги и ее место в оформлении книги // Книга: исследования и материалы. - 1961. - Сб. 4. - С. 209-225.	2. Структурні елементи й типи оформлення
18. Кузнецов В.Д. Книга как элемент книжного искусства // Книга как художественный предмет. Ч. 1. - М., 1969. - С. 177-274.	2.1. Класифікація
19. Искусство В.Д. Книга и искусство. - М.: Книга, 1977.	2.2. Матеріально-технічні засоби
20. Лосов В.Н. Оформление советской книги. - М.: Книга, 1966.	2.3. Графічно-образні засоби
21. Невирский Е.Л. Мир книги: с древнейших времен до начала 20 века. - М.: Книга, 1966.	2.4. Типи оформлення
22. Оформление изданий: Нормативный справочник / Сост. В.В.Календа. - М.: Книга, 1984.	2.5. Діалектичні способи взаємодії елементів
23. Сидоров А.А. История оформления русской книги. - М.: Книга, 1964.	3. Приклади композицій
24. Сидоров А.А. Русская набранная обложка XIX-XX вв. // Искусство книги. - 1969. - Вып. 5. - С. 248-260.	3.1. Загальні принципи й методи
25. Сидоров А.А. Русская графика начала XX века. - М.: Искусство, 1969.	3.2. Прикладні композиції
26. Оформление техники-составляющей Ч. 6. Економично-перелічне проміжком / Сост. А.Г.Грановск, С.В.Полтора. - М.: Книга, 1985.	3.3. Застосування образних елементів в фоні і між собою
27. Филаретов В.А. О графике как об основе книжного искусства // Искусство книги. - 1961. - Вып. 2. - С. 51-79.	3.4. Прикладні типи і образні елементи
28. Художественное конструирование и оформление книги / Под ред. А.Д.Гончарова. - М.: Книга, 1971.	3.5. Специфіка оформлення в масштабах поліграфії
	3.6. Аспекти пов'язаного оформлення
	4. Історичний розвиток і традиції мистецтва пов'язаного оформлення
	4.1. Опівдень
	4.2. Обладнання
	Література

Рис. 3.13.1. Зміст

2.14 Вихідні дані

Вихідні відомості видання — це сукупність даних, які характеризують видання і призначені для його оформлення, інформування споживача, бібліографічного опрацювання і статистичного обліку. Стандартом для оформлення вихідних даних є ДСТУ 4861:2007 «ІНФОРМАЦІЯ ТА ДОКУМЕНТАЦІЯ. ВИДАННЯ. ВИХІДНІ ВІДОМОСТІ», чинний від 01.01.2009.

Стандарт розроблено вперше на заміну чинного в Україні ГОСТ 7.4–86 «Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Издания. Выходные сведения» з метою поповнення національної нормативної бази з видавничої справи, оптимізації та уніфікації положень щодо оформлювання вихідних відомостей у друкованій продукції, забезпечування точності та повноти відомостей для ведення загальноукраїнського банку бібліографічних і статистичних даних, підвищування конкурентоспроможності українських видань на міжнародному книжковому ринку.

Цей стандарт установлює положення щодо складу, послідовності та місця розміщування вихідних відомостей у текстовому, нотному, образотворчому виданнях.

У розглянутому виданні всі вихідні дані оформлені за стандартом. На звороті титульного аркуша розташовані бібліографічний шифр зберігання, прізвище на ініціали автора, елементи бібліографічного опису, анотація, міжнародний стандартний номер книги ISBN та знак охорони авторського права. На прикінцевій сторінці розміщено надвипускні дані (вид видання – науково-популярне, повне ім'я автора, назва видання, імена учасників видавничого процесу) та випускні дані.

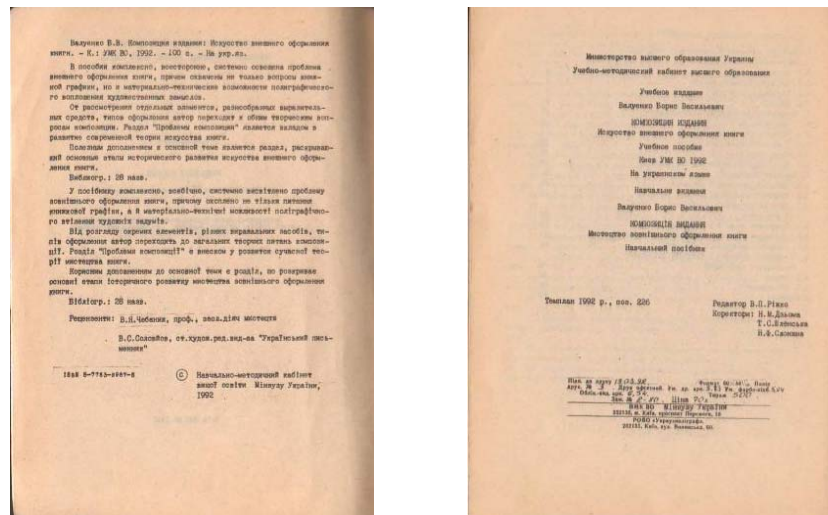

Рис. 3.14.1. Вихідні дані

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши художньо-технічне оформлення видання, можна зробити висновок, що оформлене воно цілком стандартно.

Недоліками ж оформлення можна вважати недостатню художню складову оформлення, сухість подачі тексту, відсутність певних складових книги, які б зробили видання більш закінченим (авантитул, шмуцтитули), відсутність ілюстративних елементів в оформленні, неузгодженість художніх елементів між собою.

Оскільки проаналізоване вище видання не можна вважати успішним з художньої точки зору, доцільним буде проаналізувати близьке за жанром та змістом видання іншого автора.

РОЗДІЛ 3

ПРОЄКТУВАННЯ І ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ НОВОГО ВИДАННЯ

3.1. Загальна характеристика обраного варіанту оформлення

Проект «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги» за інформаційною ознакою є навчально-методичним посібником. Тому це видання, містить у собі систематизовані відомості наукового характеру, викладені спеціально для навчання або викладання. Це видання ідеально підійде для студентів, практикуючих дизайнерів, та осіб, що пов'язують себе з книжковою справою.

У посібнику всебічно й комплексно висвітлено проблему зовнішнього оформлення книги, при чому охоплено не тільки питання книжкової графіки, а й матеріально-технічні можливості поліграфічного втілення художніх задумів.

Від розгляду окремих елементів, різних виражальних засобів, типів оформлення автор переходить до загальних творчих питань композиції.

Перше видання 1992 року друку дуже рідкісне, крихкої конструкції, зовнішнє оформлення праці не є задовільним. Тому, цю попередню видання необхідно передрукувати, адже сама праця не втратила своєї актуальності та містить багато д актуальної інформації. В Україні ця книга друкувалась лише одного разу і мала невеликий тираж, тому можна назвати її рідкісною.

Отже, було поставлене завдання спробувати відтворити репринт та створити нове видання праці Бориса Васильовича Валуєнка «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги», відобразивши сучасні вимоги та загальні правила, що описані у книжці. Особливо важливо передати нове, сучасне бачення дизайну книги.

Велику увагу потрібно приділити загальному образу книги, підбору шрифтів, які будуть зручні для прочитання та засвоєння тексту, передати контрастність і різкість, гармонійно поєднати текст та графічні елементи. Спробувати побудувати видання за правилами та принципами самого навчального посібника. Необхідно також витримати певний рівень строгості, адже ця література не є художньою.

Етап збору інформації – найважливіший та найвідповідальніший у конструюванні книги. Від добросовісності виконання поставлених задач цього етапу залежить якість кінцевого результату. Перед початком роботи над оформленням книги для досягнення більшого ефекту, важливим моментом є аналіз читача.

Були проаналізовані плюси та недоліки попереднього видання, проведені ретельні пошуки усієї візуальної інформації, яку автор наводить у своїй праці як приклади (фото, схеми), додано додаткові графічні візуалізації – схеми та ілюстрації, що пояснюють та передають зміст написаного в точності до деталей.

В першу чергу необхідно проаналізувати мету нового видання. Попереднє навчальне видання містило у собі 97 сторінок, 4 розділи. Ілюстрований матеріал був відсутній, що є проблемою у виданні, адже воно спрямоване на ілюстрування описаних прикладів. Завдання захистну виконував зошит формату 60x84 1/16, з м'якою обкладинкою, скріплений скобами. Примітки чи виділення відсутні, що також є не дуже зручним для навчального посібника, адже інформація в ньому повинна подаватись акцентовано та чітко. Рубрикація у виданні проста: лише назви розділів.

3.2. Обраний формат книги, елементи зовнішнього оформлення видання

Темою дипломного проекту було обрано посібник Бориса Валуєнка «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги». Як уже було сказано раніше у вступі, праці автора дуже рідкісні і навіть до тих видань, що збереглись дуже складно отримати доступ. Тож робота є відповідальною, досить важливо знати правильний спосіб оформлення роботи, правильну візуальну мову, яка б не тільки не завадила зацікавленому читачу ознайомитися з виданням, але

також і максимально допомогти запам'ятати та засвоїти матеріал, що наведений у книзі.

Особливість підручника полягає в тому, що вона дає яскраву та цілісну картину побудови книги, при цьому не будучи відносно простою для сприйняття. До читацької групи можна віднести студентів, викладачів, осіб які так чи інакше пов'язані з книжковою справою, або аматори, що хочуть самостійно дізнатись більше .

Отже, необхідно було визначити, який саме дизайн та спосіб художнього оформлення може зацікавити таку цільову аудиторію. Й одночасно не відволікати додатковою візуальною інформацією.

За мету дипломної роботи було взято розробку унікального проекту, що виділяється на тлі попереднього варіанту даної книги. У книзі 4 розділів а також посилання на використану літературу. Кожний з яких, крок за кроком, відкриває читачу повну картинку будови книги її зовнішнього оформлення, секрети правильної конструкції та загальні закони книгопобудови. Такий поділ слугує причиною для відокремлення кожного розділу шмуцтитолом, адже, не зважаючи на загальну мету книги, тематика кожного розділу відрізняється і розкриває новий етап оформлення. . Під час оформлення твору з такою структурою, важливо зберегти загальну цілісність усіх елементів книги та баланс між візуалом і змістом тексту. Для ілюстрацій важливим є не стати лише елементом декору як у художній літературі , а доповнювати, розкривати на передавати зміст прочитаного у майбутньому розділі.

У результаті було обрано яскравий, але лаконічний стиль оформлення. Видання виконане лише двома кольорами: чорним та яскраво-червоним, який використовується для акцентування певних частин тексту, схем, ілюстрацій. Ілюстрації виконані у змішаній техніці із використанням колажу, растрової та векторної графіки (Adobe Photoshop). Головний наголос залишений все ж на тексті твору та прикладах-схемах, а не на візуальному оформленні, адже за рахунок відсутності сюжету, на відміну від художнього твору, зміст тексту сприймається важче.

Також вибране кольорове рішення відсилає нас до праці Б.В. Валуєнка «Архітектура книги», яке виконане у чорному та яскраво-червоному кольорі, що є досить контрастним та змушує звернути на себе увагу.

Для видання було обрано формат 21х29,7 (для цифрового друку) що після обрізки утворює формат 145х215 мм.. Ціль зміни формату – зробити видання естетично привабливішим, легшим для сприйняття, оригінальним. Його розмір дозволяє збільшити бічні поля для полегшення читання та винесення на них колонтитулів. Збільшення полів дає більше «повітря» у композиції розворотів, полегшує сприйняття тексту та зменшує втому від читання. Також широкі поля дозволяють зручно тримати книгу в руках.

Рис. 3.2.1. Обкладинка до видання

Обкладинка та суперобкладинка є важливими елементами книги та мають декілька призначень. Вони, по-перше, скріплюють книжний блок, зберігають його від пошкоджень та бруду, сприяючи довгому використанню книги. По-друге, вони є «обличчям» книги. Це перше, що бачить читач, тож вони повинні ознайомити з базовими характеристиками твору, дати змогу ідентифікувати та відрізнити його від інших. Отже, обкладинка виконує захисну, інформаційно-рекламну та естетичну функції.

Обкладинка – обличчя книги, за яким читачі помічають книгу на полиці. Тому вона має бути яскравою та контрастною. Візуально обкладинка виконана лаконічно, відповідно до загального стилю оформлення видання. На лицевій

стороні (рис. 3.2.1) розміщений графічний елемент червоного кольору. Праворуч знизу, розміщена шрифтова композиція максимально проста та легка для прочитання, наближена до тої, яка була в оригіналі. Навчальна література не вимагає додаткової образності або ілюстративності, тому варіант шрифту без засічок та додаткових художніх елементів, є на мою думку, гарним рішенням. Гарнітурою для обкладинки та загального книжкового блоку було обрано гротескную гарнітуру Avenir, розроблену Адріаном Фрутигером. Сама назва гарнітури перекладається з французької як «майбутнє», що є також приємним змістовим елементом. Шрифт базується на гарнітурах геометричного стилю, які сформувались завдяки таким шрифтам як Erbar та Futura.

Оправою для книжкового блоку видання було обрано обкладинку 3 типу. Обкладинка для покриття врозпуск. При цьому способі покриття обкладинка приклеюється не тільки до корінця блока, а й на 5-8 мм біля корінця приклеюється до першої й останньої сторінок. Вибір такої конструкції оправи викликаний графічним рішенням обкладинки, що має елементи схожі з суперобкладинкою, а саме наявні клапани, що згортаються всередину. Розмір розгорнутої обкладинки разом з клапанами та корінцем = до обріз 42х59,4 після обріз 21,5х50,7см.

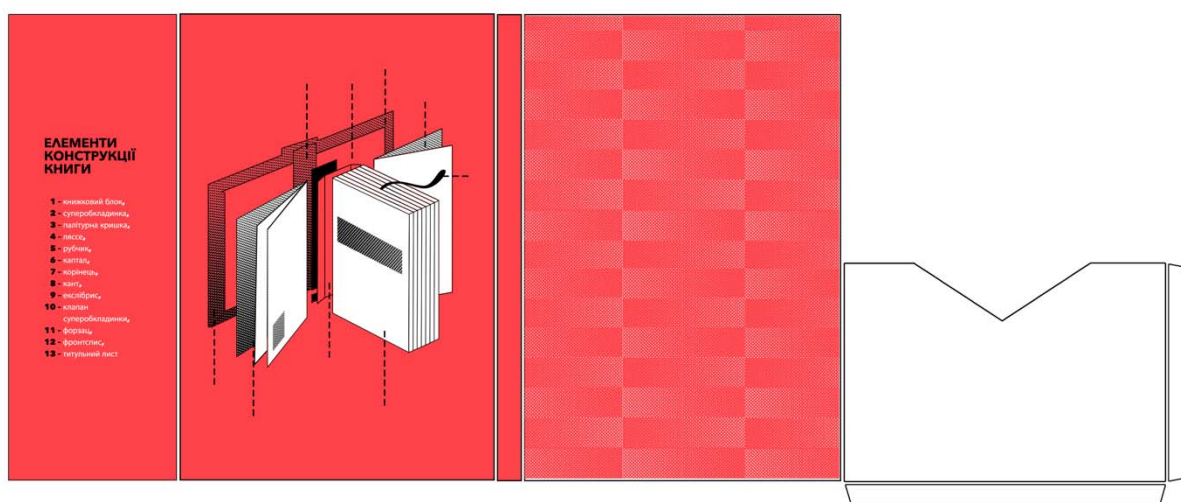

Рис. 3.2.2. Форзац нового видання

Клапани у випадку суперобкладинки несуть для книги захисну функцію та елемент дизайну. В данному випадку у виданні наявні два клапани різних видів

(рис. 3.2.3.): звичайний клапан, що є продовженням палітурки та згинається всередину, та клапан-кишеня, що після друку по лініям, відведеним для склейки, кріпиться до внутрішнього боку задньої сторінки обкладинки, та є продовженням палітурки.

Рис. 3.2.3. Клапани нового видання

3.3. Елементи внутрішнього оформлення видання

Після досить завантаженого форзацу та контрастної обкладинки, титул має бути максимально лаконічним. На ньому зображений лише шрифтова композиція, виконана у чорному кольорі. Вона повторює композицію шрифтів на обкладинці. На звороті титулу розміщена мінімальна кількість інформації про видання: автор, художник-оформлювач, коротка анотація про видання та дані про реєстрацію. Вихідні дані містять більш детальну інформацію: видавничі відомості, адреса видавництва тощо.

Рис. 3.3.1. Титульний аркуш нового видання

Зазвичай епіграф є ключем до розуміння художньої концепції, виражає основну думку, тему, ідею або настрій твору, допомагає його сприйняти. В даному виданні епіграф за оформленням поєднується із форзацом. Він має достатньо білого простору, щоб дати очам відпочити від різких плям на попередньому розвороті та підготувати до такого ж різкого наступного розвороту. В цілому видання витримує ритміку чистих легких та заповнених та агресивних розворотів.

Шпальта набору – це відбиток тексту чи зображувальних елементів на сторінці видання. Формат сторінки складання кожного конкретного видання залежить від формату видання та розмірів полів. Для видання, в якому поданий суцільний текст із малою кількістю розривів ідеальною вважається шпальта, в якій у рядку вміщається не більше 60 символів. Середня кількість символів у рядку в проектованому виданні: 55.

Шпальта набору в друкованих виданнях обов’язково обмежується полями – чистим незадрукованим простором на розворотах книги. Процес виготовлення книги вимагає використання цього простору. Внутрішні поля потрібні для того, щоб після скріплення книги, її можна було відкрити і читати. Верхнє, зовнішнє та нижнє поля необхідні, щоб листи, скріплені в блок, можна було обрізати, не зачепивши текст видання.

За стандартами поля мають бути не меншими ніж наступного розміру:

- Внутрішнє: 10 мм;
- Верхнє: 12 мм;
- Зовнішнє: 11 мм;
- Нижнє: 15 мм.

Але крім технічного призначення, у полів також є і естетична функція. Доведено, що розмір полів впливає на зручність читання та легкість сприйняття інформації. Великі поля також сприяють врівноваженню композиції книжкового розвороту, додають «повітря». Також у даному виданні використовуються коментарі, що винесені за межі текстового блоку на поля.

У проектованому виданні поля мають наступні значення.

Сторінка ліворуч:

- Внутрішнє: 15 мм;
- Верхнє: 20 мм;
- Зовнішнє: 35 мм;
- Нижнє: 30 мм.

Сторінка праворуч:

- Внутрішнє: 35 мм;
- Верхнє: 20 мм;
- Зовнішнє: 15 мм;
- Нижнє: 30 мм.

Оформлення і розташування колонцифр (кегель і гарнітура шрифту, розташування відносно шпальти, виключка та ін.) визначається згідно з видавничою специфікацією та художнім задумом оформлення видання. Для розробленого видання було вирішено розташувати колонцифри нижче шпальти набору, у зовнішньому куті сторінки. Використано гарнітуру Avenir, кегль збільшений відносно основного тексту (14 пт), але накреслення Bold.

За рахунок масивності колонцифр легко відшукати потрібну сторінку при гортанні, але під час читання цифри не відволікають на себе увагу. З тим самим

наміром для оформлення колонцифр не використані ніякі графічні або ілюстративні елементи.

У виданні наявний також і другий вид довідкових елементів – колонтитули (рис. 3.3.3). У книзі використано змінні колонтитули, що варіюються залежно від розділу твору. Розташований на непарній сторінці, ліворуч від шпальти набору, колонтитул містить номер та назву розділу. Набраний гарнітурою основного тексту, кеглем (10 пт), накреслення Bold.

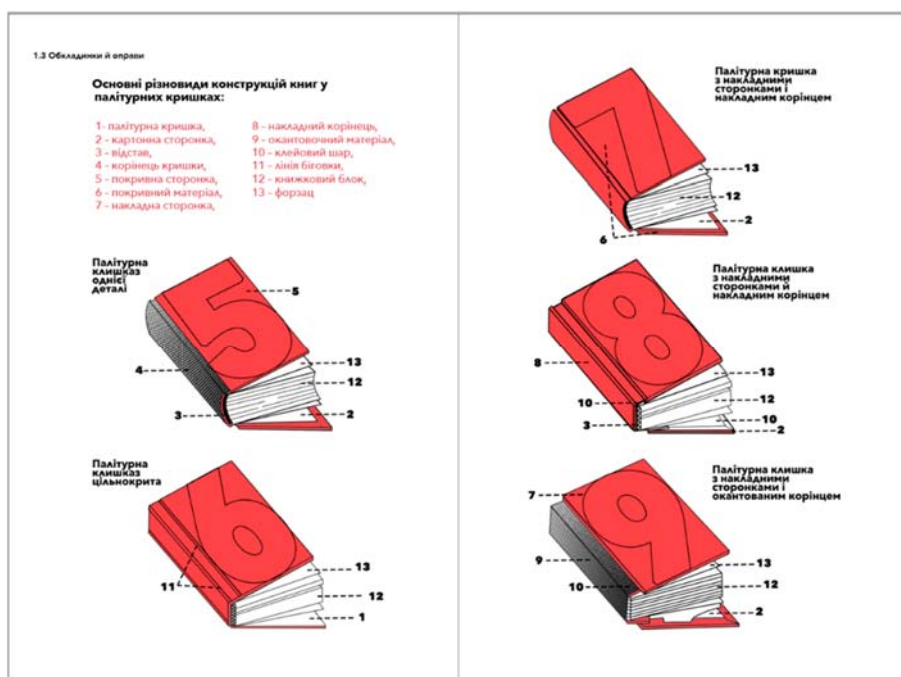

Рис. 3.3.2. Розворот видання

У проектованому виданні використаний такий засіб рубрикації, як шмуцтитул. Використання його цілком доречне, адже у книзі є 6 розділів, а також вступ, що не входить до основного змісту твору.

Хоча у стародруках шмуцтитул був лише додатковим титульним аркушем перед основним титулом, і завдання його цілком полягало в охороні останнього від забруднень, зараз шмуцтитул можна використати для надання виданню більшої художньої виразності, зробити його візуально багатшим та доповнити зміст тексту. В залежності від оформлення шмуцтитул може бути складеним, мальованим, комбінованим, декоративним і сюжетно-ілюстрованим.

У проектованому виданні використано односторінковий шмуцтитул (рис. 3.3.3), що передує кожному з чотирьох розділів твору. Він прикрашений ілюстрацією, яка зображує, про що саме йтиметься у розділі. Таким чином, якщо скласти разом усі сторінки шмуцтитулів, то можна отримати розкадрівку: від початку оформлення обкладинки і блоку, аж до готової книги з усіма її елементами. Також на сторінці розміщується номер розділу, органічно вплетений у шрифтову композицію. Колонцифри та колонтитули на сторінках шмуцтитулу відсутні.

Велику увагу було приділено ілюстраціям, оскільки їхнє оформлення несе роз'яснювальний характер. Задачу ілюстрацій виконують відтворені за описом, поданим у тексті, схеми та векторні зображення, виконані у програмі Adobe Photoshop. Щоб лінійна ілюстрація виглядала не надто просто та нудно, було вирішено додати графічний патерн, що раніше використовувався на обкладинці. Фактура в ілюстрації – важлива деталь, що змушує картинку говорити і відповідно впливати на глядача. Фактура може створити об'єм, обманути зір, викликати емоцію. Отже, для графіки, у якій обмежений колір, вона відіграє значну роль.

Рис. 3.3.3. Розворот видання зі сторінковою ілюстрацією

Червоно-чорні ілюстрації рівномірно розміщені по всьому виданню. Також використовуються червоні градієнтні розтяжки по краям сторінок з метою, щоб

замаскувати забруднення, яке може виникнути через довгий час використання посібника. Стилiстика iлюстрацiй продовжує рiзкий агресивний ритм оформлення самої книги. Всi iлюстрацiї намальованi у програмi Adobe.

Шрифт є чи не найважливішим аспектом оформлення видання. Його завдання полягає в тому, щоб зробити сприйняття тексту легким та приємним. До того ж, дуже важливо, аби рисунок шрифту відповідав тематиці твору. Адже, базуючись на попередньому досвіді, або ж підсвідомих асоціаціях, залежно від гарнітури шрифту людина буде налаштована на певний сюжет або тематику. Оскільки дане видання є навчальним, то підбір вдалої гарнітури є дуже відповідальним завданням. Адже саме це впливає на засвоєння та сприйняття інформації. А задача видання зробити текст максимально легким для запам'ятовування та розуміння.

Шрифти поділяються на 5-6 груп за такими ознаками: зарубки і їх характер, пробіли між літерами і рядами, співвідношення між основними елементами літер, щільність (світлість і жирність шрифту), нахил літер, кегль шрифту. Саме вони є визначальними для сприйняття й оцінки міри зручності прочитання.

Для оформлення основного тексту проектованого видання обрано гротескний шрифт, а саме – Avenir Next. Це універсальна сучасна гарнітура з широким набором накреслень та низькою контрастністю. Під час вибору гарнітури було поставлено за мету знайти шрифт, що був би оригінальним та не широко використовуваним, але при цьому зручним для читання. Основний текст набраний тонким накресленням згаданої гарнітури, кеглем 9 пт. Заголовки розділів набрані жирним кеглем 12 пт.

Буквиці відсутні. Видання також містить позатекстові примітки. Вони позначені цифрами, нумерація яких починається з першим розділом та продовжується до кінця книги. Оформлення приміток передбачає зменшений кегль шрифту. У випадку проектованого видання це 7 пт, кегль не надто зменшений, оскільки місцями примітки є досить об'ємними і мають добре читатися. Для набору використана гарнітура основного тексту, звичайного накреслення.

Зміст – це перелік розділів, частин, оповідань і т. ін. книги, збірки, рукопису тощо, із вказівкою сторінок, де вони вміщені. Зміст покликаний спростити читачеві роботу з книгою.

Щоб не перевантажувати початок книги великою кількістю інформації, було вирішено перемістити зміст у кінець видання. У данному оформленні повторюється векторне ілюстрування розгорнутих книг, серед яких розміщені розділи з відповідними до них сторінками. Розміщення елементів змісту нетрадиційне. Текстова композиція складається зі збільшеної цифри - номера розділу, його назви кегль (10пт) жирного накреслення та підрозділів без накреслення також кеглю (10пт) з відповідним сторінковим номером. Таких текстових блоків чотири як і розділів.

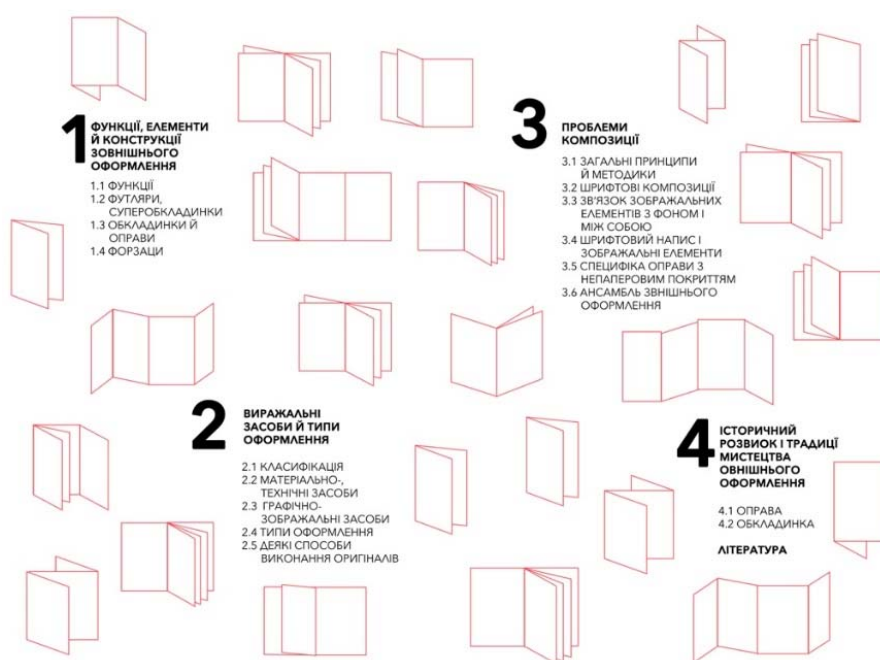

Рис. 3.3.4. Зміст видання

Вихідні дані вкінці видання мають оформлення, що повторює вступну частину на початку. Ця сторінка, є не такою активною, що логічно веде до завершення видання. Таке оформлення створене для того, щоб об'єднати вхід і вихід у видання. На цій сторінці розміщена більш детальна інформація: назва німецькою мовою, кількість обліково-видавничих аркушів, відомості про папір, друк, гарнітуру тощо.

Рис. 3.3.5. 1.Вступ; 2.Вихідні дані

Висновки до розділу 3

Значимість графічного дизайну як професійної діяльності в Україні з кожним роком зростає, спостерігається зростаючий попит на фахівців одного з його найбільш перспективних напрямків, а саме - книжкового дизайну. Структура видавничого бізнесу в період незалежності змінилася докорінно на краще. Слідом за цим відбулися зміни в асортименті видань навчальної книги. У зв'язку з цим набуває актуальності дослідження їх художньо-конструктивних особливостей і проблема самої методики проектування навчальних видань.

Після детального розбору концепції, передумови та мети створення першого видання посібника, аналізу подібних видань минулого століття та сучасності, було створене нове видання, що ілюструє осучаснений погляд на дизайн навчальної літератури.

Головним завданням було підвищення поліграфічного рівня навчального видання, впровадження комплексного підходу, перехід до макетного проектування з використанням модульної сітки, пошуки декоративних рішень, підбір легкого для читання шрифту і опора на теорію.

Дослідження сучасних принципів в дизайні підручників та посібників, показало, що для успішного і доцільного проектування необхідний системний підхід, знання техніко-технологічного забезпечення при масовому тиражуванні,

максимальне врахування можливостей функціонального використання проектованої книги.

В результаті було отримано оригінальний макет з нетиповим, динамічним оформленням. Був підібраний шрифт, який підходить до загальної композиції книги, проводить паралелі з конструктивізмом та є легким для засвоєння інформації. Відповідно, були створені векторні ілюстрації з використанням чорного та червоного кольору. Щоб передача інформації максимально легко сприймалась читачем, була продумана ритміка графічних елементів та ілюстрацій, щоб не втомлювати перевантаженими сторінками. Всі ілюстрації мають однакову, строгую стилістику і виконані у програмі Adobe Photoshop, що гармонійно пов'язані між собою.

Обкладинка яскрава, та все ж не несе візуального перевантаження. Вона складається з текстової частини, чорного кольору та червоного графічного елементу- градієнтний патерн . В майбутніх виданнях автора цей патерн можна видозмінювати, що буде вказувати на об'єднану серію навчальних видань. Внутрішнє оформлення також яскраве, однак не є різким або неприємним. Все досить витримано, ритміка оформлення має правильно поставлені акценти та має «повітря» для перепочинку читача.

РОЗДІЛ 4

РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИДАННЯ

4.1. Аналіз вихідних даних для видання

Нове видання посібника Бориса Валуєнка «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги» виконане у форматі 21x29,7, що після обрізки становить 145x215 мм і містить 100 сторінок. Було обрано наклад у 1000 екземплярів.

У книзі використано змінні колонтитули, що варіюються залежно від розділу твору. Розташований на непарній сторінці, ліворуч від шпальти набору, колонтитул містить номер та назву розділу. Набраний гарнітурою основного тексту, кеглем (10 пт), накреслення Bold. Для розробленого видання було вирішено розташувати

колонцифри нижче шпальти набору, у зовнішньому куті сторінки. Використано гарнітуру Avenir, кегль збільшений відносно основного тексту (12 pt), накреслення Bold.

Була використана лише одна гарнітура різного накреслення для усіх видів тексту у виданні: Avenir 10 pt для основного тексту, Avenir Bold 12 pt для назв, 8 pt для приміток і вихідних даних, 12 pt для колонцифр.

Ілюстрації, в основному, виконані у кольорах, що використовуються наскрізно у всій книзі – червоний, чорний, білий. Є сторінкові для шуктитулу та розворотні, виконані за допомогою графічного редактора Adobe Photoshop. Обкладинка м'яка типу 3 з клапанами, кольорова, текстово-ілюстраційна. Книжковий блок скріплюється термоліпком. Корінець прямий. Друк для палітурки та блоку цифровий.

Таблиця 4.1.

Технічна характеристика видання посібника Б. В. Валуєнка «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги»

№ п/п	Найменування показника	Оригінал
1	Формат аркушу, см	14,5x21,5
2	Формат видання до обрізки, см	21x 29,7
3	Формат видання після обрізки, мм	145x215
4	Тираж видання	1000
5	Обсяг видання: у сторінках	100
	у фізичних друкарських аркушах	50

	в умовних друкарських аркушах	3,5
	В обліково-видавничих аркушах	9,2
6	Формат полоси набору, кв	5,3х8,2
7	Кількість колонок	1
8	Наявність та розміщення <ul style="list-style-type: none"> • колонтитулів • колонцифр 	Непарна сторінка, дтворуч від шпальти набору Нижнє поле, по центру
9	Текст, кегль шрифту, гарнітура <ul style="list-style-type: none"> • основний • заголовки • колонцифри • колонтитули • вихідні дані 	Avenir Next, 10 pt Avenir Next, 12 pt Avenir Next, 12 pt Avenir Next, 8 pt Avenir Next, 8 pt
10	Титул <ul style="list-style-type: none"> • характер оформлення • кількість фарб • характер ілюстрацій • гарнітура і кегль 	Декоративно-шрифтовий 3 - Avenir Next, 16 pt,
11	Ілюстрації <ul style="list-style-type: none"> • кількість фарб • характер ілюстрацій • техніка виконання 	<ul style="list-style-type: none"> • 3 • Комбіновані • Векторна графіка Adobe Photoshop

	<ul style="list-style-type: none"> • розташування у виданні • ілюстративність видання, % 	<ul style="list-style-type: none"> • Комбіновані, сторінкові • 26%
12	Палітурка <ul style="list-style-type: none"> • тип • покривний матеріал • кількість фарб • характер оформлення • характер ілюстрацій 	3 з клапаном Крейдований папір, 300 г/м ² 3 Текстово-ілюстраційний Кольорова, растрова, тонова, виконана у програмі Adobe Photoshop
13	Блок <ul style="list-style-type: none"> • форма корінця • вид скріплення блоку • матеріал скріплення • папір 	Прямий Склеєний Клей, нитки Офсетний 100 г/м ²
14	Метод друку	Цифровий

Таблиця 4.2.

Класифікація видання за ДСТУ 3017:2015

Найменування показника	Оригінал
За знаковою природою інформації	Текстове
За способом виготовлення	Друковане
За періодичністю	Неперіодичне
За матеріальною конструкцією	Книжкове

За складом основного тексту	Академічне видання
За мовною ознакою	Оригінальне
За цільовим призначенням	Навчальне
За характером інформації	Методичний посібник
За структурою	Серійне видання
За повторністю випуску	Перевидання
За обсягом	Книга
За форматом	Стандартний

4.2. Розробка конструкції видання

Обсяг перевидання посібника Бориса Валуєнка «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги» становить 100 сторінок. Оскільки доля одного аркушу 14,5х21,5 см для одного зошита дорівнює 1/2, зошит згинається один раз і має 4 сторінки. Аркуші фрезеруються та скріплюються термоклеєм. Уданому випадку можна обійтись без друку позошитно та не скріпляти їх ниткою, оскільки дане видання містить менше 256 сторінок .

Обкладинка м'яка, щільністю 300г/м² типу 3. Корінець прямий. Фарбовість блоку 3+3. Фарбовість палітурки 3+0. Розмір полів – 35;20;15;30 мм.

4	1
---	---

2	3
---	---

Рис. Макет спуску шпальт сторінок видання формату 21х29,7см

4.3. Проектування комплексного технологічного процесу

Тираж видання складає 1 000 примірників. В даному випадку підходить як офсетний, так і цифровий друк, оскільки тираж не дуже великий. Було обрано цифровий друк, оскільки такий спосіб досить дешевий, не вимагає використання друкарської форми та має високу тиражостійкість. Крім того, такий спосіб значно скорочує тривалість виробничого циклу, оскільки не потребує додрукарської підготовки. Процес одразу направляється з комп'ютера у друк. Цифровий друк є досить популярним способом отримання найрізноманітнішої поліграфічної продукції. Був обраний спосіб електрофотографії – нанесення за допомогою лазера. Такий спосіб, по-перше, більш економічний, по-друге, процес друку набагато швидший, по-третє зображення більш стійке.

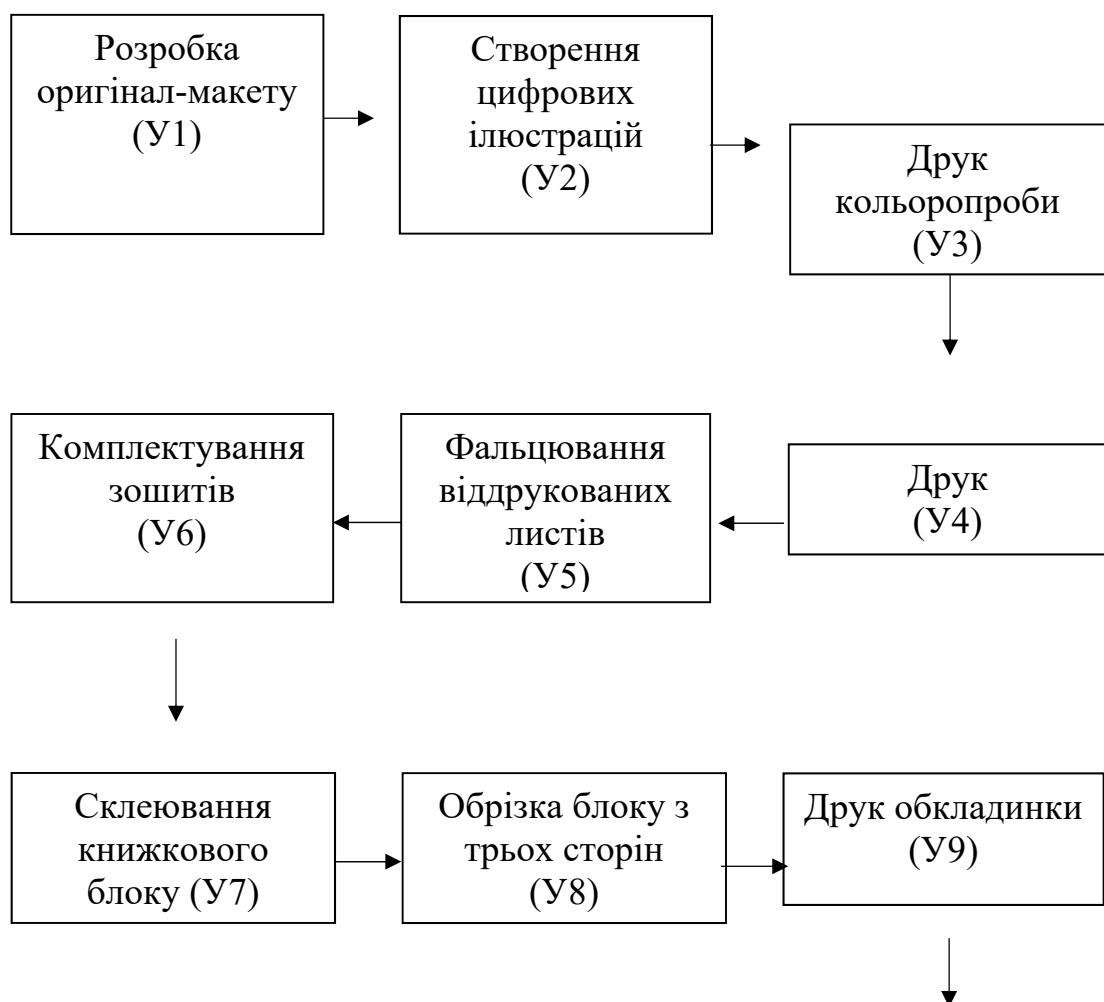
Видання навчальної літератури призначене для дорослої категорії читачів та підлітків, а саме для студентів та викладачів. Використання тривале помірно-інтенсивне.

Макет створювався у програмі для верстки Adobe InDesign, використовуючи ноутбук Apple Macbook Retina 13. Весь ілюстративний матеріал був створений за допомоги програми для обробки зображень Adobe Photoshop. Після завершення були надруковані пробні зразки розворотів і в результаті внесені правки в макет. Друк відбувався на лазерному принтері Canon MP 250. Після друкування аркуші зафрезеровані та складені у блок, скріплені шитвом ниткою, щоб надалі можна було їх приклеїти до обкладинки термоклеєм. Макет обкладинки роздруковується, обрізається до потрібного розміру, фальцюється у потрібних місцях згину. Цей

спосіб нанесення ліній згину на папір середньої щільності та на щільному папері допомагає не утворювати заломы. Фальцювання великих тиражів виконується за допомогою спеціальної фальцовочної машини. Уданому виданні тираж не є великим, тому фальцювання відбувається вручну. Клапани двох типів: 1– полоска, що просто загортається всередину видання та 2 – клапан-кишенька, що окремо вирізається потрібної форми, загортається та вклеюється вручну.

Готова обкладинка з'єднується з книжковим блоком за допомогою склеювання.

Розробка блок-схеми технологічного процесу книжкового видання

Умовні позначення устаткування для виконання операцій:

У1 – ноутбук Apple Macbook Retina 13; програма для верстки Adobe InDesign

У2 – ноутбук Apple Macbook Retina 13; програма для обробки зображень Adobe Photoshop

У3 – принтер Canon MP 250

У5 – пристрій для фальцювання

У6 – листопідбірна машина

У7 – машина для клеєвого скріплення

У8 – різальна машина

У9 – принтер Canon MP 250

У10 – ручна операція

У11 – машина для клеєвого скріплення

Розробка часткового технологічного процесу наведена в табл. 4.4.

Таблиця 4.3.

Маршрутно-технологічна карта

№	Найменування технологічної операції	Устаткування	Технологічні режими. Програмне забезпечення	Витратні матеріали	та Допуски засоби контролю
1	Створення оригінал-макету, верстка	Ноутбук Apple Macbook Retina 13	Adobe InDesign	-	Контроль за допомогою режимів програмного забезпечення
2	Створення цифрових ілюстрацій за допомогою графічного редактора Adobe Photoshop	Ноутбук Apple Macbook Retina 13	-	-	Контроль за допомогою режимів програмного забезпечення
3	Друк пробних зразків	Цифровий лазерний принтер Canon MP 250	Програма для друку Canon	Папір, порошок для принтеру	Візуальний контроль
4	Друк книжкового блоку, обкладинки	Цифровий лазерний принтер Canon MP 250	Програма для друку Canon	Папір, порошок для принтеру	Візуальний контроль
5	Фальцювання віддрукованих аркушів	Фальцювальна машина	Температура приміщення 20 —	-	Візуальний контроль

6	Комплектування зошитів	Листопідбірна машина	25°C; відносна вологість 50 – 70 %; освітленість – 300 лк Вентиляція	-	Візуальний контроль
7	Склеювання книжкового блоку	Машина для клеєвого скріплення		Нитки для зшивання блоку	Візуальний контроль
8	Обрізка блоку з трьох сторін	Різальна машина		-	Візуальний контроль
9	Друк обкладинки типу 3	Цифровий лазерний принтер Canon MP 250		Цупкий папір, клей	Візуальний контроль
10	Обрізка обкладинки типу 3	Різальна машина		-	Візуальний контроль
11	Вирізання клапана-кишеньки	Різальна машина		-	Візуальний контроль
12	Фальцювання обкладинки	Ручна операція		-	Візуальний контроль
13					
14	Приклеювання обкладинки до блоку	Ручна операція		Клей	Візуальний контроль
15	Склеювання клапана-кишеньки	Ручна операція		Клей	Візуальний контроль

4.4. Розрахункова частина

Обсяг видання у фізичних друкарських аркушах:

$$\text{Офіз.др.арк.} = C / \text{ч},$$

де C – загальна кількість сторінок, ч – доля;

$$\text{Офіз.др.арк.} = 100 / 2 = 50$$

Обсяг видання в умовних друкованих аркушах:

$$\text{Оум.друк.арк.} = \text{Офіз.друк.арк.} \times K_{\text{пр.}},$$

де $K_{\text{пр.}}$ – коефіцієнт приведення;

$$K_{\text{пр.}} = (12,5 \times 29) / (60 \times 90) = 362,5 / 5400 = 0,07$$

$$\text{Оум.друк.арк.} = 50 \times 0,07 = 3,5$$

Обсяг видання в обліково-видавничих аркушах:

$$\text{Ообл.вид.арк.} = \Sigma \text{рв.} / 700 + \Sigma \text{зн.} / 40\,000 + \Sigma \text{Філюстр.} / 3000$$

де $\Sigma \text{зн.}$ – сумарна кількість знаків у виданні,

$\Sigma \text{Філюстр.}$ – сумарна площа ілюстрацій у виданні,

Ст – кількість сторінок тексту, Ес – ємність 1 сторінки тексту,

Кіл – кількість ілюстрацій, Філ. – формат ілюстрацій, см.

Кількість сторінок загальна – 100

Кількість сторінок із текстом – 70

Норматив знаків на титул, шмуцтитули, вихідні дані, обкладинку – 1000 знаків

Кількість сторінок з ілюстраціями – 30 задрукованих повністю (14,5 x 21,5 см)

$$\begin{aligned} \text{Ообл.вид.арк.} &= ((30 \times 100) / 700) + ((55 \times 45 \times 30) / 40\,000) + (14,5 \times 21,5 \times 30) / 3000 \\ &= 4,3 + 1,8 + 3,1 = 9,2 \end{aligned}$$

Ілюстративність видання:

$$I = \Sigma S_{\text{іл.}} / \Sigma S_{\text{вид.}},$$

де $\Sigma S_{\text{іл.}}$ – сумарна площа, яку займають ілюстрації,

$\Sigma S_{\text{вид.}}$ – сумарна площа всього видання

$$\begin{aligned} I &= (14,5 \times 21,5 \times 20) + (10 \times 7,5 \times 3) + (10,5 \times 10,5 \times 7) / (14,5 \times 21 \times 5 \times 100) = \\ &= 7735 / 31175 \times 100\% = 0,24 \times 100\% = 24\% \end{aligned}$$

Розрахунок кількості основних витратних матеріалів

Кількість паперу для виготовлення тиражу:

$$П = (a \times b \times d \times T \times \Phi_{\text{друк. арк.}} \times k_{\text{відходів}}) / (2 \times 1\,000)$$

де $a \times b$ – площа фізичного друкарського аркушу, м²

$\Phi_{\text{друк. арк.}}$ – кількість фізичних аркушів видання;

d – маса 1 м² паперового аркуша, г.;

$k_{\text{відходів}}$ – коефіцієнт технічних відходів;

T – тираж;

1,15 – коефіцієнт виробничих витрат.

Для блоку:

$$П = (0,145 \times 0,215 \times 100 \times 1\,000 \times 50 \times 1,15) / (2 \times 1\,000) = 233812,5 / 2\,000 = 117 \text{ кг}$$

Для обкладинки:

$$П = (0,505 \times 0,215 \times 1\,000 \times 300 \times 2 \times 1,15) / (2 \times 1\,000) = 74916,75 / 2\,000 = 37 \text{ кг}$$

Кількість паперу для всього видання = 117+37=154 кг

Висновки до розділу 4

В розділі було проведено аналіз вихідних даних для видання, дослідження технологічних характеристик видання та підраховано основні розрахунки. Підібрано матеріали для друку та обладнання. Пораховано обсяг видання у фізичних друкарських, умовних друкарських, обліково-видавничих аркушах. Описано послідовність технологічного процесу – від створення оригінал-макету до склеювання блоку з палітуркою. Побудовано маршрутно-технологічну карту розробки технологічного процесу. Були проведені розрахунки щодо витратних матеріалів, ілюстративності видання.

РОЗДІЛ

5

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОДУКЦІЇ

Для дипломного проекту було обране видання посібник Бориса Валуєнка «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги». Обсяг: 100 сторінок. Формат: 14,5 x 21,5 для цифрового друку). Фарбновість: 3. Палітурка: тип 3. Наклад: 1 000 примірників.

5.1. Розрахунок кількісних показників

5.1.1. Підрахунок повністю заповнених текстом шпальт:

Кількість знаків у рядку: 55

Кількість рядків у шпальті: 46

Кількість шпальт: 100

Усього кількість авторських аркушів тексту: $(55 \times 46 \times 100) / 40\,000 = 6,3$

5.1.2. Підрахунок графічного матеріалу

Формат видання після обрізки, см: 14,5 x 21,5

Площа малюнків:

Робочі сторінки: $(14,5 \times 21,5 \times 20) + (10 \times 7,5 \times 3) + (10,5 \times 10,5 \times 7) = 7735$

Загальна площа: $1\,085,75 + 179,5 + 7735 = 9000,25$

Усього кількість авторських аркушів графічного матеріалу: $9000,25 / 3\,000 = 3$

5.1.3. Розрахунок обсягу видання в обліково-видавничих аркушах

Кількість авторських аркушів тексту: 6,3

Кількість авторських аркушів графічного матеріалу: 3

Норматив знаків на титул, вихідні знаки, обкладинку: 1 000

Колонцифри: $55 \times 70 = 3850$

Обліково-видавничі аркуші: $((1\,000 + 3850) / 40\,000) + 6,3 + 3 = 9,4$

Розрахунок обсягу видання в обліково-видавничих та авторських аркушах наведений в табл. 5.1.

Таблиця 5.1.

Склад авторських, обліково-видавничих аркушів твору

Елемент твору	Одиниця виміру	Загальна кількість одиниць виміру	Кількість авторських/обліково-видавничих аркушів
Авторські аркуші тексту	тис. знаків	253	6,3
Графічний матеріал	см ²	9000,25	3
Усього авторських аркушів	-	-	9,3
Матеріал, розміщений видавництвом та титульні дані твору	тис.знаків	2 984	0,1
Усього обліково-видавничих аркушів	-	-	9,4

Розрахунок обсягу видання у фізичних друкованих та умовних друкованих аркушах:

Обсяг видання у фізичних друкованих аркушах: $100 / 2 = 50$

Коефіцієнт приведення для даного формату: $(21,5 \times 29) / (60 \times 90) = 0,1$

Обсяг видання в умовних друкованих аркушах: $50 \times 0,1 = 5$

5.2. Розрахунок авторського гонорару

Включає гонорар за оригінальний текст (переклад), винагороду автору художнього оформлення. Обчислюється як добуток обсягу робіт і ставки гонорару.

Таблиця 5.2.

Розрахунок авторського гонорару

Вид робіт	Одиниця виміру	Обсяг	Ставка гонорару, грн.	Сума гонорару, грн.
Оригінальний авторський текст	авт. арк.	6,2	3 300	20460

Таблиця 5.3.

Розрахунок художнього гонорару

Елемент графічного оформлення твору	Одиниця виміру	Обсяг	Ставка гонорару, грн.	Сума гонорару, грн.
Шпальти блоку	шпальта	70	900	63 000
Обкладинка	ілюстрація обкладинки	2	1 200	2 400
Усього	-	-	-	65 400

5.3. Витрати на поліграфічне виконання

Визначаються за оптовими цінами виробника книжкової продукції.

Друкування тексту і виготовлення блоку:

$B_1 = 2\,030$ грн. – розцінка за 1 умовний друкарський аркуш

$B_{1000} = 6\,000$ грн. – розцінка за друкування накладу та скріплення блоку, за 1 000 умовних друкарських аркушо-відбитків

Об'ємні витрати:

$B_o = O_y \times B_1 = 3,5 \times 2\,030 = 7\,105$ грн.

Тиражні витрати:

$K_{\text{відбитків}} = O_y \times T = 3,5 \times 1\,000 / 1\,000 = 3,5$ тис. друк. арк. відб.

$B_T = K_{\text{відбитків}} \times B_{1000} = 3,5 \times 6\,000 = 21\,000$ грн.

V_o – витрати об’ємні

$K_{\text{відбитків}}$ – кількість умовних друкованих аркушевідбитків

V_T – витрати тиражні

Виготовлення палітурок

$V_1 = 630$ грн. – об’ємні витрати незалежно від накладу

$V_{1000} = 3\,200$ грн. – тиражні витрати, за 1 000 книг

Тиражні витрати:

$V_T = T \times V_{1000} / 1\,000 = 3200 \times 1\,000 / 1\,000 = 3\,200$ грн.

V_T – витрати тиражні

Усього витрати за поліграфічне виконання: 31 305 грн.

Результати розрахунків наведені в табл. 5.4.

Таблиця 5.4.

Витрати за поліграфічне виконання

Вид поліграфічни х робіт	Об’ємні витрати				Тиражні витрати				
	Од. виміру	Обсяг робіт	Розцінка, грн.	Усього витрати, грн.	Од. виміру	Обсяг робіт	Розцінка, грн.	Усього витрати, грн.	
Друкування тексту і виготовлення блоку	ум. др. арк.	3,5	2 030	7105	1000 ум. др. арк. відб.	3,5	6 000	21000	28105
Виготовлення політурок	Вид.	1	630	630	1 000 книг	1	3 200	3 200	3 830
Усього	-	-	-	7735	-	-	-	23200	31935

5.4. Вартість паперу, картону, палітурних та інших матеріалів

Обсяг твору у фізичних друкованих аркушах становить:

$$100 / 2 = \mathbf{50} \text{ фіз. друк. арк.}$$

Наклад твору: **1 000** примірників

Фізичний друкарський аркушат становить:

$$50 \times 1\,000 / 1\,000 = \mathbf{50} \text{ тис. фіз. друк. арк.}$$

Фізичний друкарський аркуш на технологічні потреби поліграфічного виробництва з урахуванням усіх відходів (8%) становить:

$$50 \text{ тис. фіз. друк. арк.} \times 1,08 = \mathbf{54} \text{ тис. фіз. друк. арк.}$$

Формат видання: 14,5 x 21,5 см

Папір крейдований масою: 100 г/м²

Потреба в папері для виготовлення блоків:

Видання буде друкуватися на папері формату 29,7 x 21,5

Потреба в папері розраховується за формулою:

$$П = m \times S \times A / N,$$

Де m – маса паперу; (0, 10 кг/ м²).

S – площа аркушу; (0,297 x 0,215 м).

A – фізичний друкарський аркушат, тис. фіз. друк. арк.

N – кількість задруковуваних сторін аркушу; (2).

$$(0,10 \times 0,3 \times 0,22 \times 50) / 2 = 0,17 \text{ тонн.}$$

Витрати на папір для виготовлення блоку розраховуються за формулою:

$$Вп = П \times Ц,$$

де $Ц$ – ціна за тонну паперу, грн.

$$0,17 \times 32\,000 = \mathbf{5\,440} \text{ грн.}$$

Витрати на папір для виготовлення палітурок

Для видання формату 14,5 x 21,5 для 1 000 примірників потрібно треба 1 000 арк. паперу масою 300 г / м².

$(1\,000 \times 0,15 \times 0,3 \times 1 \times 0,30) : 1000 = 0,01$ тонн.

Ціна за 1 тонну паперу масою $300\text{ г/м}^2 = 32\,000$ грн.

Витрати на папір для виготовлення палітурок становлять:

$0,01 \times 32\,000 = 320$ грн.

Таблиця 5.5.

Вартість паперу, картону, палітурних та інших матеріалів

Матеріал	Потреба, тонн	Ціна за тонну, грн.	Вартість, грн.
Папір для виготовлення блоків	0,17	32 000	5440
Папір для виготовлення палітурки	0,03	32 000	960
Усього	0,2	-	6400

5.5. Загальновидавничі витрати

Включають витрати на обробку та оформлення рукопису і витрати на утримання управлінського апарату видавництва. Розрахунок загальновидавничих витрат проводиться, виходячи з встановлених нормативів та обсягу видання в обліково-видавничих аркушах:

Загальновидавничі витрати:

$9,2 \times 1\,000 = 9200$ грн.

5.6. Розрахунок повної виробничої собівартості

Повна видавнича собівартість включає загальну видавничу собівартість і позавиробничі витрати, які приймаються у розмірі 10% від загальної видавничої собівартості. Загальна видавнича собівартість формується з авторського,

художнього гонорару, витрат на поліграфічне виконання, вартості паперу, картону, палітурних та інших матеріалів, загальновидавничих витрат, інших виробничих витрат.

Результати розрахунків наведені в табл. 5.6.

Таблиця 5.6.

Повна виробнича собівартість, ціна за видання, грн.

№	Стаття витрат	Величина
1.	Авторський гонорар	20 460
2.	Художній гонорар	65 400
3.	Витрати на поліграфічне виконання	31935
4.	Вартість паперу, картону, палітурних та інших матеріалів	6400
5.	Загальновидавничі витрати	9200
6.	Усього (п. 1-5)	133395
7.	Інші виробничі витрати (5% п. 6)	6669,75
8.	Загальна видавнича собівартість (п.6+п.7)	140064,75
9.	Позавиробничі витрати (10 % п. 8)	14 006,5
10.	Повна собівартість (п.8+п.9)	154 071,2
11.	Прибуток (20% п. 10)	30 814,24
13.	Відпускна ціна накладу	184 885,44
14.	Відпускна ціна 1 примірника	184, 9

Отже, відпускна ціна одного примірника видання становитиме 185 грн.

5.7. Економічні показники

5.7.1. Кількісні показники

Таблиця 5.7.

Натуральні, умовно натуральні показники видання

Показник	Величина показника
Формат (см) і доля аркушу видання	42 x 29
Обсяг видання, аркушів:	
- обліково-видавничих	9,4
- авторських	6,3
- фізичних друкованих	50
- умовних друкованих	50
Наклад, тис. прим	1

5.7.2. Фінансові показники

Таблиця 5.8.

Фінансові показники випуску видання, грн.

Показник	Величина показника
Повна собівартість накладу	154 071,2
Собівартість 1 примірника	154
Відпускна ціна накладу	184 885,44
Ціна 1 примірника	184,9
Прибуток	30 814,24

Економічна доцільність випуску запроектованого видання підтверджується конкурентоздатною ціною, прибутковістю проекту. При рентабельності 20% прибуток від реалізації накладу становитиме 30,8 тис. грн.

Висновки до розділу 5

В розділі були проведені розрахунки щодо цін на матеріали, гонорари художнику, усі виробничі витрати. Було розраховано виробничу собівартість, прибуток, ціну за один примірник. Проведено дослідження щодо вартості поліграфічних матеріалів

В результаті проведеної роботи було визначено, що ціна одного примірника становитиме 185 грн., а прибуток від продажу всього тиражу – 30 814 грн..

Порівняно з цінами у книжкових магазинах, враховуючи відсоток прибутку цього магазину, така ціна є виправданою.

Висновки

Отже, було проглянуто та переосмислено теорію та історію виникнення книжкової справи. Проаналізовані твори та праці видатних типографів та мистецтвознавців, а саме приділено було значну увагу науковому здобутку Б. В. Валуєнка.

Був проведений детальний аналіз минулого видання посібника «Композиція видання. Мистецтво зовнішнього оформлення книги»

Після проведених досліджень було створено макет нового видання, яке буде нести той самий сенс, що був зароджений від початку, але при цьому буде максимально сучасним і відповідати смаку сучасного читача. Нове оформлення значно відрізняється за стилем від минулого.

Було досліджено технічну сторону створення нового видання, підібрані матеріали та обладнання, розроблено конструкцію видання, обрано метод друку.

Була створена блок-схема, у якій описаний увесь процес створення видання. Для готового макету при підготовці до друку були проведені розрахунки економічної складової проєкту, зокрема авторський та художній гонорар, витрати на матеріали, вартість одного примірника та прибуток від продажу тиражу.

Список використаних джерел

1. Свенціцький І. Початки книгопечатання на землях України. В пам'ять 350-ліття першої друкованої книжки на Україні у Львові 1573–4 р. Жовква, 1924;
2. Боровий С. З історії єврейської книги на Україні. «Бібліологічні вісті», 1925, № 1–2; 1926, № 1. К., 1926;
3. Єфремов С. В тісних рамках. Українська книжка в 1718–1916 рр. К., 1926; Українська книга: XVI–XVII–XVIII ст. К., 1926;
4. Дорошенко Б. Розвиток українського друку в XIX–XX ст. у цифрах. «Українська книга», 1937, № 1; «Українська книга» (Філадельфія), 1980, № 1;
5. Б.В.Валуєнко. Архітектура книги. – М.: Мистецтво. – 1976. – С.23
6. Е.Адамов. Ритмическая структура книги. – М.: // Библиотека оформителя книги. – Книга, Москва. – 1874. – С.13
7. Ян Чихольд. Новая типографика. Руководство для современного дизайнера. / Ян Чихольд; пер. з нім. Л.Якубсона. – М.: Студия Артемия Лебедева. – Москва. – 2011. – С.228
8. В.Н.Ляхов. О художественном конструировании книги. Системное проектирование. Функциональный анализ. – М.: // Библиотека оформителя книги. – Книга, Москва. – 1875. – С.34-36
9. В.Н.Ляхов. О художественном конструировании книги. Системное проектирование. Функциональный анализ. – М.: // Библиотека оформителя книги. – Книга, Москва. – 1875. – С.8
10. Е.Адамов. Ритмическая структура книги. – М.: // Библиотека оформителя книги. – Книга, Москва. – 1874. – С.34
11. Б.В.Валуєнко. Архітектура книги. – М.: Мистецтво. – 1976. – С.35
12. Э.Д.Кузнецов. Фактура как элемент книжного искусства. – М.: // Библиотека оформителя книги. – Книга, Москва. – 1874. – С.44
13. Э.Д.Кузнецов. Фактура как элемент книжного искусства. – М.: // Библиотека оформителя книги. – Книга, Москва. – 1874. – С.23
- 14.

- 15.Бачинський Є. Українська друкарня в Женеві. Науковий збірник. В кн.: Українська Вільна Академія Наук у США, № 2. Нью-Йорк, 1953;
- 16.Каменева Т.Н. Черниговская типография, ее деятели и издания. «Труды Гос. б-ки СССР им. В.И. Ленина», 1959, т. 3;
- 17.Buchynskyi D. Pasado y presente del libro ucraniano. Estudio bibliografico-historico. Toronto–Madrid, 1962; 400 лет русского книгопечатания, кн. 1. М., 1964;
- 18.Гнатюк Д. Книговидавнича справа на Україні в післявоєнні роки. К., 1965;
- 19.Дей Д.И. Издательство украинской книги в XIX – начале XX века. «Книга. Исследования и материалы», 1965, сб. 10; Книга і друкарство на Україні. К., 1965;
- 20.Запаско Я.П. Мистецтво книги на Україні в XVI–XVIII ст. Львів, 1971; Krawciw B. та ін. Book Publishing and the Press. В кн.: Ukraine. A Concise Encyclopaedia, vol. 2. Toronto, 1971; Słownik biograficzny pracowników Książki polskiej. Warszawa–Łódź, 1972;
- 21.Машталір Р.М. та ін. Розвиток поліграфії на Україні. Львів, 1974;
- 22.Молодчиков О. Книга Радянської України. К., 1974;
- 23.Ісаєвич Я. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні. Львів, 1975; 1983;
- 24.Ісаєвич Я. Преемники первопечатника. М., 1981; Теорія та історія радянської книги на Україні. К., 1983;
- 25.Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні, кн. 1 (1574–1700). Львів, 1981; кн. 2, ч. 1 (1701–1764), ч. 2 (1765–1800). Львів, 1984;
- 26.Немировский Е.Л. Иван Федоров. М., 1985; Книга и книжное дело в Украинской ССР. Сб. док. и матер. 1917–1984, [кн. 1–2]. К., 1985–86;
- 27.Pidłupczak-Majerowicz M. Bazylianie w Koronie i na Litwie. Szkoły i książki w działalności zakonu. Warszawa–Wrocław, 1986;
- 28.Ісаєвич Я.Д. Літературна спадщина Івана Федорова. Львів, 1989;

29. Senkus R. Publishers and Publishing. В кн.: Encyclopedia of Ukraine, t. 4. Toronto–Buffalo–London, 1993;
30. Огієнко І. Історія українського друкарства, т. 1: Історично-бібліографічний огляд українського друкарства XV–XVIII вв. К., 1994; Репертуар української книги. 1798–1916. Матеріали до бібліографії, т. 1–7. Львів, 1995–2001;
31. Ківшар Т. Український книжковий рух як історичне явище (1917–1923 рр.). К., 1996; Україномовна книга. 1798–1916, вип. 1. 1798–1885. К., 1996;
32. Биковський Л. У службах українській книжці. Львів–Нью-Йорк, 1997; Яків Оренштайн – феномен української видавничої справи. Львів, 1998; Книга. Енциклопедія. М., 1999;
33. Зленко Г. Перші українські видавництва в Одесі. В кн.: Бібліографія українознавства. Бюлетень Комісії української бібліографії Міжнародної асоціації україністів, вип. 3. Львів, 2000; Історія української культури, т. 2–3. К., 2001–2003;
34. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. Львів, 2002;